1873-74

IZVĚŠĆE

O

KRALJ. VELIKOJ GIMNAZIJI

U

OSĚKU

KONCEM ŠKOLSKE GODINE

1873|4.

Essegg

U Osěku.

Tisak Dragutina Sándora. (Biedersfeld i Selzer.)

1874.

Bečka světska izložba

i

NAŠE ŠKOLSTVO.

Napisao

P r o f e s s o r J U R A J P E N Z.

A. uvod.

Slavni eksekutivni odbor bečke světske izložbe u Osěku bio je tako dobar, te je predložio mene za jedan od šest štipendijah, što jih je bilo visoko ministarstvo u Pešti za Hérvatsku i Slavoniju opredělilo. Dobiv taj štipendij pošao sam na izložbu, te sam si osobito one stvari pregledavao, koje se tiču školstva, a sad sam naumio, opažanja svoja na javnost izdati, da time barem doněkle pokažem zahvalnost za priliku, pruženu mi za razširenje moga znanja i izkustva, koje evo predajem blagohotnomu sudu obćinstva.

Děleć gradivo svoje kritički, prispodobit ću 1) izložene školske sgrade sa našimi u obće, a sa osěčkimi naposeb. 2) Govorit ću o učevnih sredstvih, koja su potrěbna za uspěšnu obuku u matematično-prirodoslovnih znanostih i u strukah, koje su š njimi u savezu. Pri tom ću po mogućnosti razložiti, u koliko takova sredstva u nas, napredku i duhu vrěmena zadovoljuju ili ne i kako bi se mogućim mahnam doskočiti moglo. 3) Navesti ću napokon izvèrstne izložke, koji sa naslovom u obće zavise. Poradi boljega pregleda pako razdělio sam tudi gradivo po strukah i to slědećim redom:

1) Fizika, 2) lučba (kemija), 3) zoologia, 4) botanika, 5) mineralogija, 6) zemljopis, 7) etnografija i antropologija.

B. Kritički dio.

1 Školske sgrade. — O školskih su sgradah novine u svoje vrěme mnogo pisale. Ja sa svoje strane mislim, da nisam pozvan, niti da opetujem panegirika, raztrubljena po novinah, niti da se u arkitektonička pitanja

upuštam. *) Samo to mogu tvèrditi, da su někoje ovozemske školske sgrade osobito nutarnjega grada u Osěku u strahovitoj oprěci sa onimi sgradami, koje su bile na bečkoj izložbi kao uzori izložene. O svih tih se dade tvèrditi, da se je kod njih vlada ili obćina sasvim savěstno pobrinula za zdravlje i tělesno i duševno uspěvanje mladeži; jer i položaj i nutarnje ustrojstvo i posoblje kuće modernim zahtěvom školstva podpuno zadovoljava. Kad bismo htěli prispodobiti položaj školske zgrade, kakav bi morao biti, s onim kakav nesmije da bude, to bi nam zato najboljim priměrom mogla biti austrijska obćinska „uzorškola" s jedne i škole u nutarnjem gradu Osěku s druge strane. Uzorna naime obćinska školska sgrada stoji prosto i daleko od nezdravih, poučavanje ma i najmanje bunećih okolištah. Oko nje nalazimo samo ono, što pozornost i razvijanje děteta pospěšiti može, n. p. botanički vèrt, ekonomička pokušališta, město za jačionicu (Turnplatz) i. t. d.

A šta ima ovdě u tvèrdjavi?! Normalne škole jesu upravo děci na tělesnu propast; jer imadu u kući onako stisnutoj dvě kukavne sobe. Soba je za děčake tako tamna, da se mora čověk čuditi, da děca neoslěpe. Učiona za děvojke (na južnoj strani kasarni nasuprot!) izložena je žaru sunčanomu, tako da děca i učiteljica lětnu vrućinu jedino otvaranjem prozorah i vratah podnositi mogu, što na zdravlje neizměrno zlo děluje i to tim više, što moraju děca kroz hodnik na zahod ići i tim načinom nemogu izběći zadavicu (Bräune, Diphteritis) i druge bolesti!

Realka stèrpana je u jednu staru, tamnu, nezdravu i pokèrpanu sgradu, gdě opet světlost odbijajuć se sa suprotne strane mladjahno oko vrědja, da i negovorimo o ostalih mahnah, skoro je postidno, pametnu čověku kazati, da je to sgrada za realku!

U gimnaziji nije mnogo bolje, — ako ne još gore. Jer negovoreć o ruševnom i nezdravstvenom stanju sgrade **) spominjem samo to, da osobito dvě okolnosti nepovoljno na nauk děluju, i to pèrvo, što je pred gimnazijom svake subote vašar, drugo što je u susědstvu kasarna, u kojoj se vojnička banda jednako věžba, te udaranjem silnih glasbenih spravah na pazljivost učenikah zlo děluje. Isto tako děluje česti prolaz vojnikah dolazećih sa věžbe uz svirku ili

*) Ovdě moram spomenuti, da su naputci i propisi vis. bečkoga ministarstva glede školskih sgradah i njihova nutarnjega ustroja krasni i vrědni, da se i mi za njimi povedemo. Vidi Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht in Wien. — Verordnung des Ministers für C. u. U. de dato 9. Juni 1873, Z. 4816, Seite 346, betreffend die Schulhäuser der Volks- und Bürgerschulen und der Gesundheitspflege in denselben.

**) Ob ovom je prije několiko godinah vèrstni župan: lěčnik Dr. J. Kallivoda vèrlo dobro iztaknuo, nu njegove predstavke su bile uzalud!

idućih sprovodom; jer kada banda svira, onda ona pozornost od nauke odvratja. — Logički je zaključak taj, da bi se imala toliko putah projektirana školska sgrada jedan put već sazidati i to na městu, gdě neima smetnjah, gdě ima dosta zdrava zraka, dosta světla i gdě je moguće, da bude oko sgrade botanički vèrt i města za jačionicu (Turnschule).

Nutarnjost izloženih sgrada takodjer kontrastira sa ovděšnjimi. Jer pèrvo što kod naših sgradah čověka zatekne, jest onaj silni propuh, koji po hodniku duva. Zatim su stube obično nevaljane; a kako je to krasno u austrijskoj, švedskoj i u sěverno-amerikanskoj školi! *)

Nevaljaju više manje niti naše klupe. Koliko je bilo viděti, slažu se svi i pedagozi i zdravoslovci u tom, da klupa mora biti dobi učenikovoj priměrena, da noge děci ne vise, da sědalo i preslonjača imadu biti malo naklonjeni i da za svakoga učenika mora biti toliko města, da svoje stvari lahko spremiti može. Osobito praktične bijahu klupe u švedskoj i u sěverno-amerikanskoj školi; ali i u ugarskom oddělu biaše jedna klupa izložena, koja se preporučiti može. **)

Nadalje nije se kod nas nikako skoro za ventilaciju (prozračivanje) pobrinulo, van da se prozori i vrata otvarati moraju, te si čověk onda u propuhu zdravlje podkapa. U tom pogledu su bile škole u izložbi opet uzorne.

Visoko ministarstvo za bogoštovje i nastavu u svojem odpisu od 9. lipnja 1873 (str. 350 § 12) preporučuje takodjer, da se nesamo poslě i prije predavanja prozrače sobe, nego da se i pod predavanjem neškodljivim načinom zrak u sobi neprestano svěži. Od izloženih strojevah za umětno prozračivanje dopao mi se je J. Strullery-ev u Beču (nutarnjem gradu Kohlmarkt Nr. 5.)

B. Učevna sredstva.

Najvažnija učila za zornu obuku jesu: 1) Fizikalni kabineti; 2) prirodopisne sbirke, kojim bi mogao čověk pribrojiti botaničke vèrtove i akvarije; 3) modeli; 4) slike; 5) fotografije; 6) karte i globusi; 7) krivulje (curven.)

Ad 1. Da je bez fizikalnoga kabineta predavanje fizike nemoguće i da za naručivanje spravah novacah treba, to će svatko priznati. Što se tiče no-

*) Ja nisam mogao izměriti pojedine dimenzije; zato navodim što „Verordnungsblatt“ bečkog ministerija glede toga propisuje. Str. 348 stoji. Die Regierung soll 0.135—0.150 met. betragen; der Auftritt 0.34—0.31 messen.

**) Vidi propis bečk. minist. str. 350, §. 13. im Verordnungsblatt vom 9. Juni 1873.

vacah, to je briga ili vlade, ili obćine, koja se je zato obvezala. Što se tiče naručivanja, to ono pripada učitelju fizike, koji mora paziti, da samo potrebne *) i instruktivne strojeve naruči, ili da manje sam načini, ili pokvarene da popravi.

Ovom sgodom nemogu zatajiti, kakovoj je neprilici učitelj fizike često izložen kod nabavljanja spravah. Jer obično je čověk prisiljen iz jednoga cěnika razabrati, koje su sprave za sbirku potrěbne i po što su; nadalje je prisiljen pismeno obratiti se na koju firmu u Bęču ili u Pragu, a poslě dobije sprave, koje on nije prije niti vidio niti izkušao. One mu prispiju takodjer za vrěme, gdě je ili poslom obteretjen, tako, da ih nemože potanje kušati, ili neima odmah prilike, njimi pokuse praviti, jerbo toga n. pr. sunce i zrak kod optičkih i električnih strojevah u ono vrěme nedopušta. Profesor fizike se dakle u provinciji mora u najviše slučajevah pouzdati u poštenje i „dobar glas“ dotične tvornice takovih spravah, jerbo njemu nije moguće, kao što onim profesorom, koji su u glavnih gradovih, odkale se dobivaju spomenute sprave, n. pr. u Beču, Pragu i. t. d., da se kupujuć ih pokusom osvědoči o njihovoj valjanosti. **)

Nadalje je mnoge sprave osobito težko dopremiti, n. pr. onakove, u kojih ima žive (tlakoměre, toploměre i. t. d.) Takovi strojevi obično prispěvaju u nevaljanom stanju, jer se živa ili vinovica na putu razstavi na ulomke, kojih kašnje nije tako lahko čestito spojiti. Kako bi se toj neprilici doskočiti moglo? Svakako bi bilo najbolje, da učitelj ide sam u Beč, da tamo sprave najprije razgleda i izpita, da znade šta kupuje. ***) Ali tko će putne troškove namiriti? Od učitelja se to samoga nemože zahtěvati. Zato nebi vlada ni najmanje izgubila, kad bi svake godine malu svotu u tu svěrhu dozvolila, da učitelj fizike može putovati u Beč i tamo stvari nabaviti i ujedno se upoznati sa novimi spravami i inimi na-

*) Mnogo putah dade se jedan te isti stroj sa malom proměnom upotrěbiti za razne pokuse tako, da su drugi strojevi suvišni. Tako možemo n. pr. srědoběžni stroj rabiti za Seebeck-ov kotač za optičke kotače, za Wheatston ovo zèrcalo; nadalje mogu nam dalekozori poslužiti za pojav ogiba světla; za njih se dade načiniti spektralni aparat i. t. d.

**) Takovih spravah je dobila naša gimnasija od Haueka (nekoč Eckling) u Beču; medju inimi ima zračna sisaljka tu nepopravljivu mahnu, da joj jedan valjak nevalja; isto tako nevalja hidrauličko tiskalo, jer su cěvi preslabe i. t. d. Šebek-ov (mekanik u Pragu) spektroscop je vrlo hèrdjav.

***) Takovim načinom smo ja i g. Pavec kod Rohrbecka (vid. firme) někoje posve lěpe i feftine sprave kupili, medju ostalimi jedan Rumkorff (po 18 for.) i Geisslerove cěvi (po 2 for. 50 novč. komad.)

prědci u prirodoslovnih strukah. *) Něšto bi svaki učitelj radostno dopriněo sám, ako baš dozvoljena svota nebi dostatna bila.

Medjutim nabrajam ovdě nekoje firme, koje su na dobrom glasu i to: 1) Rohrbeck's Nachfolger verlängerte Kärntnerstrasse u Beču imadu obilno skladište lučbenih i fizikalnih spravah, lučbeninah (kemikalijah) i. t. d. 2) Da C. Winter Hechtengasse (u Beču) vèrlo dobra munjila pravi, je poznato. 3) Streflíček, Mariahilf, Gumpendorferstrasse Nr. 96, izložio je vèrlo lěpe i kako se je činilo, solidno načinjene fizikalne sprave. 4) Od S. Marcus-a, Mariahilferstrasse Nr. 107 izloženi su bili vèrlo oštroumno izmišljeni strojevi, i to najviše magneto-električni, medju njimi njegov „Astralgasapparat."

Premda slědeće nespada na izložbu, to ipak 5) nabrajam firmu udove pokojnoga Dr. Neumanna u Pragu — tvornica se nalazi u „königl. Weinberge." Mi smo naime od ovoga skladišta někoje vèrlo krasne sprave dobili. 6) Pohvaliti se medjutim može i „optički Institut" S. Plőssl-a i druga u Beču, Wieden, Theresianumgasse Nr. 12, i to radi krasnih optičkih spravah, kao što 7) firmu od L. J. Kapeller-a u Beču, Kärnthnerstrasse radi njegovih izvèrstnih tlakoměrah.

Ad 2. Što se pako tiče prirodopisnih kabinetah, to, u koliko ja stvar razumijem, obstoje na naših zavodih tri glavne mahne i to pèrvo, što ima razměrno malo prirodninah, drugo što su prostorije svèrsi neshodne i tretje, što ima premalo města za spremljenje prirodninah.

Što se tiče premaloga broja prirodninah, to ja mislim, da su tomu dva glavna uzroka. Pèrvo je nekada dotacija za prirodopisne sbirke premalena bila, a drugo nije se tomu predmetu s někih stranah ona važnost pripisivala, koju sbilja zaslužuje. Što se tiče druge mahne, da se je naime prirodopisna sbirka kadkada u najskrajnjem kutu školskih sgradah směstila, tu osim kukavnosti někih školskih sgradah, opet taj isti razlog valja. Da takova neprikladna soba bèrzu propast prirodninah pospěšuje, to je očevidno. Napokon je za takovu sbirku često premalo i ormarah, kamo bi se svèrsi shodno směstile i sistematički poredale dotične prirodnine. Nadalje imade taj nedostatni broj ormarah zao upliv na sačuvanje prirodninah. Jer kada čověk mora sve u mali prostor stèrpati, onda se medju ostalimi nesgodami i to dogodi, da se životinje kod vadjenja lahko pokvare.

Vèrlo zlo děluje takodjer, kada je čověk prisiljen, one svežnje (Fascikel) u kojih se biline nalaze, nagomilavati, tim se bo načinom drobe i biljevnik (herbar) s vrěmenom propada.

---

*) To isto je g. Filipović u jednom broju Obzora predložio.

Kako se imaju biline sahraniti, to nam je najlěpše dokazala švedska i amerikanska školska izložba. Tamo su bile biline sistematičnim redom na lěpenki prilěpljene; svaki je arak imao posebnu ladicu, tako, da se biline nisu mogle težinom stlačiti i da je lahko za predavanje potrebne biline izvaditi i učenikom pokazati.

Slične ormare i ladice valjalo bi takodjer načiniti za rude, puževe, školjke i. t. d.

Da će to u budućе dělomice barem na bolje okrenuti, temeljite je nade, pošto je visoka kr. zemaljska vlada paušal za prirodopisne sbirke u najnovije doba povisila.

Ovdě me jošte važnost stvari nuka, da koju rěč o botaničkih vèrtovih i o akvarijih progovorim. Botanički vèrtovi bez dvojbe su jezgra uspěšnoga predavanja botanike. Ali kako da se oživotvore? Tu bi morala vlada i obćine i u obće svi, kojim odgojivanje mladeži i stim u savezu stojeće buduće dobrostanje zemlje na sèrcu leži, nastojati, da botanički vèrtovi u život stupe i kada se oživotvore, da se čestito u redu dèrže. Takovi vèrtovi nebi samo za prostu botaničku obuku kod svih školskih zavodah od neizměrne koristi bili, nego š njimi bi se dali spojiti cěpiljnjici (Baumschulen.) Da mladež nauči najglavnija načela voćarstva, vinogradarstva i. t. d. a da potomstvo nauči ono popravljati, što je prošlost i (dělomice) sadašnjost nemilim haranjem šumah i iracijonalnim těranjem voćarstva u někih prediělih pogrěšila. Takova pokušališta, koja bi se oplemenjivanjem voća i odgojivanjem raznovèrstnih bilinah bavila, mogla bi sama vrěmenom dopriněti, da bi se prodavajuć oplemenjeno bilje, sa uzdèržavanjem vèrta skopčani troškovi barem doněkle namirivali, kao što to radi zagrebačko gospodarsko družtvo i križevački zavod.

To bi se možda ne baš osobito težko izvesti dalo, kad bi se u svakom povećem gradu ili obćini ustrojili u tu svèrhu městni odbori, koji bi oko izvedenja te stvari nastojali. Svaki grad, a skoro i obćina ili rodoljubivi možebiti pojedinci imadu u nas toliko zemljišta, što bi ga u tu svèrhu žèrtvovati mogli. Uz pripomoć bi se nadalje visoke vlade i gospodarskoga družtva mogla istim putem namaknuti i druga zato potrebna sredstva.

U takovu bi se vèrtu mogao najuměstnije takodjer akvarij naměstiti. Istina je, da se to nemože u tako velikom měrilu, kao što je ustrojen onaj akvarij u Beču na akcije, koji jest unicum svoje vèrsti. S početka bi se imalo malim početi, naime samo manje povodne životinje n. pr. kebre, puževe (Limnaeus), školjke (anadonta), cèrve (gordius), ribe, rakove i. t. d. u akvariju hraniti. Tečajem vremena, kada bi to novčana sredstva dopuštala, moglo bi se na početom temelju dalje nastaviti.

Prije nego što taj oděl svèršim, čini mi se sgodno, da nabrojim někoje glasovite firme, od kojih se mogu dobiti čestite prirodopisne stvari i prirodnine. Takove jesu:

1) Dr. Egger u Beču, (Gisellastrasse); 2) G. Lenoir u Beču (Magdalenenstrasse); 3) Vaclav Frič u Pragu (Wassergasse II., br. 736); 4) bratja Steger u Leipzigu; 5) knjigarna udove Pichler u Beču (Margarethenplatz br, 4.)

Frič je našoj gimnaziji opetovano vèrlo krasne rude i životinje za razměrno malu cienu poslao. Osobito krasan je njegov način spremljenja životinjah u žestu (Spiritus); jer on priveže prirodnine (n. pr. zmije i, t. d.) na staklene ploče, razdvaja zmijam pomoću staklenih pločah usta, tako da se jezik i otrovni zubi vide i. t. d. Bratja Steger prave po naputku vèrloga Dr. Bocka anatomičke modele o sastavinah čovjećega těla, n. pr. mozag, oko, grlo i. d. načinom, zahtěvom srednjih školah posve zadovoljujućim. Skladište knjigah i učevnih sredstvah udove Pichler daje lěpe stvari za pučke učione, kano što sam jih vidio u austrijskoj uzor-školi.

Ad 3) Modeli su neobhodno potrěbiti za obuku u matematici, fiziki, prirodopisu i graditeljstvu (Baukunst.) Za matematiku su modeli osobito potrebni kod obuke u stereometriji. Ovdě moram spomenuti, da modeli od dèrva ili od lěpenke valjaju samo za pokazivanje vanjskoga oblika; ali kada se radi o tumačenju visine tělesah, ob osi valjka, čunja, o najvećih okruzih kruglje, o tělesih, nastajućih obèrtanjem krivuljah oko svojih osovinah (Rotationskörper) i. d., onda su za zorno predočenje takovih, u matematici težje svatljivih stvarih, naročito učenikom nižih razredah prozirni modeli neobhodno potrebni. *)

Neznajuć kamo bi mogao računala (Rechnungsmaschinen) i pisala uvèrstiti, nabrojiti ću i nje ovdě i to najglasovitije, kao računalo od Thomas-a de Colmar Paris, rue de dames br. 16; dalje računalo od Possert-a, koji račune tako bèrzo i točno obavi, da je jedan od njih južno željezničko družtvo za svoju porabu naručilo.

Hebentanz iz Pešte izložio je stroj za sbrajanje (Additionsmaschine), a u Rotundi su Danci izložili pisarski stroj, koji je bio sastavljen iz jedne polutke pomičnimi prema sredini sticajućimi se poluměri, koji su na kraju imali urezana slova. **)

*) Izvèrstne modele za matematičnu obuku izložili su mnogi; medju ostalimi francezka učevna izložba jedan krasan hyperboloid iz finih žicah.

**) Amo se dadu nabrojiti raznovèrstne měre dužine, prostora i težine. Po mojem bi mněnju bilo sada kod nastajućega uvedenja metričke měre neobhodno potrebno, da si zavodi nabave najglavnje metričke měre, da si mladić o toj upravo sada velevažnjoj stvari bolji pojam pribavi, nego što je to slikami moguće, ma bile i najvèrnije.

Za fiziku su modeli osobito od onih strojevah, koji se nedadu poradi njihove veličine u sbirkah dèržati ili u kojih se sbog neprozirnosti nedade nutarnje njihovo ustrojstvo drugdě protumačiti — n. pr. parostrojah, lokomotivah i. d. neobhodno potrěbna učila.

Prirodopis treba opet modelah u anatomiji i u rudoslovju (mineralogiji) osobito za ledcopis. Da se nekoje sastavine těla nedadu slikami, nego samo modeli učeniku dovoljno protumačiti, tomu netreba dokaza. Da učitelj svaki put za obuku potrěbni dio na lěšini (cadaver) pokaže, to je nemoguće. U tom slučaju nadoknade modeli poglavito ono, što učenik direktno na mèrtvacu naučiti neima prilike. U tom pogledu mogu se gore spomenuti modeli od Dr. Bocka u Lipskom vèrlo preporučiti, jer su oni savèršenji nego mnogi drugi, n. pr. oni, koji su u francezkom oddělu izloženi bili, a cěna jim je razměrno malena.

Vèrlo instruktivni bili bi modeli od voska; jer se njimi dade osobito nutarnjost živinskoga těla (kolanje kèrvi, utrobâ i. d.) razjasniti.

U tom obziru su majstorska děla izložena bila, i to u taljanskom oddělu krasni preparati od ribah; u danskom uzorni prep. trichinah u čověćem tělu (od. Pietr-a Marchi-a) u němačkom fizijologični preparati od Dr. Zieglera u Freiburgu (ovi se mogu dobiti kod Gjur. Lenoir-a u Beču), nadalje prep. od Dr. Landois-a u Münster-u i napokon od Dr. Betz-a u ruskoj izložbi. *)

Premda okostnice (skeleti) strogo uzamši ne spadaju medju umětno načinjene modele, to se meni ipak čini, da je sgodno i o tom važnom prirodopisnom sredstvu koju progovoriti. U tom pogledu mislim, da imadu domaće sbirke veću ili manju mahnu; da je to na velik uštèrb obuci, to je jasno i zato se mora nastojati, da se ovoj nevolji doskoči, i da se svake godine barem poněšto ta sbirka popuni. Frič u Pragu, Egger i Lenoir u Beču (v. Firme) prodaju lěpe stvari te vèrsti za razměrno malenu cěnu.

Od izloženih čitavih kosturah ili dělovah im, spominjem krasnu sbirku okostnicah u izložbi ugarskoga ministerija za nastavu, skelete od Gerarda u London-u, prekrasnu sbirku glavah Dr. Hyrtl-a i englezke izložbe (Victorialand.) Toliko o modelih za obuku u zoologiji.

Za botaniku su modeli neobhodno potrebni, i to pèrvo, ako su někoje česti bilinah malene, tako, da bi učitelj morao svakomu učeniku pojedince dotičnu čest pokazati i tim mnogo vremena gubiti. To biva n. pr. kod cvěta travah, sucvětakah (kompositah) i. d.

---

*) Vèrlo koristni bi bili anatomički muzeji, koji su svakomu za malu ulaznicu pristupni; uzoran je anatomički muzej od Herman-a Präuscher-a u bečkom Prateru.

Ovoj nevolji bi mogli modeli, kako jih je dobiti kod udove Pichler-ove (v. Firme) doskočiti. Takovi su bili izloženi u austrijskoj školi, i premda nisu baš najlěpši, to su ìpak za razjašnjenje dotične biljevne česti dostatni. Drugo su modeli od onih bilinah potrebni, koji se nedadu ili nikako ili barem na dulje vrěme čuvati, kano što su gljive, voće, povèrtnine i. d. Ovamo spadaju krasni modeli gljivah od Dr. Buchnera (Hildburgshausen) i oni u ugarskom odělu za nastavu. Modeli od voća osobìto su poučni za gospodarske zavode; što se glede toga učiniti dade, to je medju ostalimi pokazala Englezka (Cap i Victorialand.) Modele povèrtninah divne veličine (i š njimi sěmenje) izložio je Carter iz Londona — high Holborn, Sutton reading *) i Brendl iz Bresslau-a.

Što se mineralogije tiče, to sam uvěren, da ima svaka sriednja učiona modele za ledcopis.

Ovi su obično od dèrva ìli lěpenke načinjeni. Dèrveni su obično premaleni, tako, da si kod većega broja učenikah oni, koji u posliednjih klupah sede, od onoga, što učitelj predava, ništa prisvojiti nemogu. Osim toga, osobito dobiju mladji učenici većinom pojam o osih ili nikakov ili pako slab. Kakova muka za učenika, kakov teret za učitelja! Zato je od potrebe, da se stari modeli zaměne sa boljimi. Najbolji bi bili ili od staklenih pločah sa papirom slěpljeni; jer bi se dale unutri predočiti osi žicami, ili da se bridi modela načine od debljih žicah, gdje se osi dadu opet lěpo predstaviti oku.

Lěpe modele od staklenih pločah i s osmi od žicah izložio je Günther u Beču.

Ovom sgodom nemogu zaboraviti one umětne ledce, koje je izložio Prof. bečke teknike Němčik i Haner i skupove ledacah u pojedinih izložbah lučbe (tipsa modra galica, Ferroeyankalija, Ferridcyankalija i. t. d.)

Za obuku u graditeljstvu izloženi su bili mnogobrojni modeli. Odlikovali su se skoro svi narodi, tako da je nemoguće, sve nabrojiti.

Izmedju austrijskih izložiteljah odlikovali su se Korušci, Terštjani i Bečani (plan grada i territorija rečkoga.)

Ad 4. Slike su nedvojbeno potrebne za prirodoslovnu obuku. Svaki ih zavod sěgurno ima, ali po mojem su mněnju dosta putah kukavne i svèrsi neodgovarajuće.

Ja scienim, da bi bilo neobhodno potrebno, da se stare novijimi izměne i manjak popuni. Pri nabavljivanju mora biti čověk oprezan, da ga ne

*) Sěmenje ovih dosad nevidjenih povèrtninah bilo bi vrědno, da se vèrtljarom i gospodarom preporuči, jer su repe, blitve, kelj i. t. d. za čudo golemi.

prevare. Zato mislim, da nije neuměstno, da někoje preporučim, i to za anatomiju čověka najprije (pet) anatomičke slike od Dra. Ivana Kundrat-a (lithografirt von M. Streicher, Verlag der k. k. Hofchromolithografie und artistischen Anstalt des Ant. Hartinger et Sohn) u Beču; dalje slike L. Keller-a (Seminarlehrer in Ettlingen, Druck und Verlag von W. Creuzbauer in Carlsruhe). Kundratove slike saderžaju vèrlo lěp predgled svih glavnih čestih těla čovjećega; Keller-ove dvě velike slike predstavljaju osobito krasno kolanje kèrvi i živčevlje *). Istoj svèrsi odgovaraju anatomičke slike od Meinhold-a u Draždjanih (Dresden), slike izložene u francezkom odělu etc. samo nisu tako savèršeno izradjene, kao što su pèrve. — Nezaboravljive su meni takodjer od Maksa Erxleben-a (Landskron u Českoj) izložene geologičke slike. Kod njih je usrěd slikah predpotopnih životinjah ono kamenje, u kojem se njihovi ostanci sada nalaze. Za paleontologičku obuku neizměrna korist!

Amo ubrajam takodjer slikane i onda iz papira izrezane leptire. Da naravne leptire u sbirkah kukci kvare, to zna svatko. Kako bi bilo dakle željeti, da se takovi leptiri naruče, koji tako rekuć nikada nepropadnu. a uza to su naravnim posve slični (vid. Otto Berge's Schmetterlingsbuch) i mogu se u knjižarah za razměrnu cěnu dobiti.

Pošto sam se moždá i preobširno u zoologiju upustio, to se vratjam na botaniku.

Naše botaničke slike jesu u obće primitivne, nekoliko bi ih ja preporučio, i to: zidne tabele od Schreiber-a (Esslingen), i od Dra. W. Ahles-a; ove su osobito za anatomiju bilinah shodne, te ih je dobiti kod knjižara Eugen Elmer-a u Ravensburgu. Dalje su izvèrstne prirodopisne slike „prirodni samotisci“ (Naturselbstdruck), kakove c. kr. bečka dvorska i dèržavna tiskarna već mnogo godinah proizvodi, izmedju kojih su najznamenitiji odtisci algah, i „physiotypia plantarum austriacarum“ od Const. Ettngshausen-a i A. Pokorny-a, kakove ova gimnazija jur posěduje.

U pomanjkanju fizikalnih spravah i modelah jesu slike za fizikalnu obuku takodjer vèrlo koristne. U tom pogledu je prof. Bopp dobre slike izložio (ove se mogu dobiti kod knjižara E. Elmera u Ravensburgu).

Mnogo bi si troška zavodi prištedili, kad bi učitelji fizike i prirodopisa ili djaci znali risati; jer na taj način mogu se slike po dobroj knjizi u veliko narisati, te tim prirodoslovno znanje neizměrno unaprieditì. Tako je na pr. na ovděšnjoj gimnaziji sadašnji šestoškolac Ivan Stuhlhofer lani narisao u

*) Te je medju ostalimi mnogimi stvarmi ravnateljstvo ove gymnazije jur nabavilo.

veliko jednu geologičku sliku, sadèržanu u jednom broju „Die Gartenlaube“ i tim načinom veliku si zaslugu za učenike stekao. Ta ista slika je bila skupa sa gèrčkim kazalištem (od Stuhlhofera i Bar. Dr. Kušlana) u Beču izložena. *)

Napokon su za sadašnje doba, gdě će se skoro metrička měra uvesti, vèrlo shodne takodjer slike metričkih měrah, kakove je Ernesto Mathéj-Guenet izdao i ravnateljstvo naše gimnazije već nabavilo.

Ad 5. Fotografije su izvèrstna učila za fiziku, prirodopis, medicinu, zemljopis, etnografiju i. t. d.

Osim prekrasnih fotografijah odličnih osobah svih narodah, izložene su bile vèrlo obučne světlopisne slike i to 1) u španjolskom oddělu fotografije raznovèrstnih formah ljagah sunčanih; 2) Austrija i Italija izložile su fotografije mikroskopskih prirodninah; 3) Ruska i Englezka izložile su vèrlo poučne fotografije terapeutičke (kako se naime kostolomje i ine težke ozlede čovjećega těla lěče); 4) Biberstadt iz Philadelphie izložio je fotogr. vodopada Niagare; 5) Selva iz Portugalske izloži fotogr. glasovitih rudnicah sa njezinimi okolicami, i napokon 6) izložila Englezka (u indijiskom i australskom oddělu) fotografije indijiskih i australskih narodah.

Ad 6. Za obuku u zemljopisu, metrologiji i gospodarstvu dobri su zemljovidi od neizměrne koristi. Istina je, da svaki zavod takovih više ili manje ima. Ali po mojem su mnenju propupni zemljovidi (Relief-Karten) jako slabo razprostranjeni. Učenik iz slikana zemljovida nikada podpuna pojma o svojstvu dotične zemlje nedobije; jer doline, ravnine i. d. ostanu mu više manje nepoznatom stvarju. Toga radi bilo bi želěti, da takovi zemljovidi više u porabu dodju po naših zavodih, nego što je to do sada bilo — a to tim više, što sam se u izložbi uvěrio, da je ova struka na někakovom vèrhuncu savèršenosti i da je cěna tim zemljovidom uměrena. Izvèrstni takovi zemljovidi jesu Bürgel-ovi u Genfu (Europa), od Schotte-a u Berlinu (Austrija) i od Reimer-a u Hamburg-u.

Od geologičkih zaslužila je geologička karta dèržave švedske pèrvo odlikovanje radi točnosti, veličine i lěpote vanjskoga oblika.

Negovoreć o meteorologičkih kartah i světskih i zemaljskih u obće, spomenuti ću samo teritorijalne karte te vèrsti u izložbenom oddělu Njegove ces. Visosti Nadvojvode Albrechta, predstavljajuće raznimi, na strani

*) Taj isti Stuhlhofer je zbilja uzorom svojim suučenikom. Jer tek što je napravio modele za rudoslovje i za fiziku te za stereometriju, narisa on mozag Gauss-ov i uza to mozag Hottentota, lubanju cèrnca i čimpance i. d.

kartah vidivimi znakovi, meteorologičke odnošaje na mnogobrojnih imanjih Njegovih.

Buduć su ovdě uz ovakove slike još druge tičuće se životinstva, šumarstva na dotičnih imanjih izložene bile, te tako se motriocu pružala slika ukupnoga gospodarstvenoga stanja dotičnih pr̂edělah, to bi bilo zaista vrědno, da se i naši gospodarski činovnici za tim krasnim priměrom povedu i da oni u svom području na sve te stvari pozornost svoju svrate.

Ad 7. Krivulje (curvae) su od neizměrne koristi za znanstvene i ine svèrhe. Jer one čověku najzamèršenije prirodne zakone (kako n. pr. toplota ili tlak zduha raste ili pada i. t. d.) razjasnjuju. Nadalje se njimi dadu nacèrtati svakovèrstni socijalni odnošaji, osobito štatiskički, gospodarski i d. Takove krivulje izložili su: Njegova Visost Nadvojvoda Albrecht (krivulje za lučbene sastavine tla; Koruška (krivulje za predočenje prihoda rudnicah); Tèršćanska pomorska oblast (krivulje tičuće se množine soli u morskoj vodi, plime i oseke) i. d.

C. Ini predmeti izložbe.

Bavivši se dosel školskimi sgradami i učevnimi sredstvi, hoću sada da nabrojim nekoje predmete, kojih nisam prije spomenuo, a koji su ipak vrědni, da se čověk š njimi upozna. To ću obaviti redom, što sam ga već u uvodu označio, naime:

a. Fizika.

Neizbrojivi su bili fizikalni i tehnički strojevi, tako, da moram na nastavu srednjih učionah strogo nespadajuće izpustiti, ako neću da medje ovoga kratkoga spisa neprekoračim.

Pošto sam naumio te sprave običajnim redom nabrojiti, zato počimljem:

1) sa vagami. Vagah i š njimi utezah bilo je svigdě u veliku broju i veoma savèršenih izloženo. Nadalje je bilo viděti puno dělilah, padostrojah, od kojih je bio Vennemannov iz Achen-a najumniji.

2) Nadalje bile su izložene ure, čudovište izložbeno, i u tom pogledu se je naša carevina sbilja odlikovala. Od množine takovih strojevah vadim samo slědeće: nadzor-sat (Controluhr) od Schönberger-a u Beču (I. Franz-Josefs Quai); nadalje su Hackenberger-ovi sati (u Sisku) i Lechner-ovi sati (u Pešti) sprave, koje se mogu sa najlepšimi uzporediti.

3) Na zakonih hydrostatike osnivajuće se sprave bile su ponajviše

meteorologičke, koje se ovdě točno opisati nedadu; jerbo su odviše zamèršene te se nedadu bez slikah ili modelah nipošto razumiti.

4) Više je bilo spravah osnovanih na zakonih aerostatičnih. Medju ovimi jesu bile sisaljke sgustujuće za pěnovito vino i pěnovitu vodu (od Mathews-a u New-Yorku i od Douglas-a u Londonu); dalje zračne sisaljke i to jedna od Haucka (Beč) sa živom (Quecksilberluftpumpe) i druga u španjolskom oděln sa vodom (Wasserluftpumpe). Napokon bilo je mnogo aneroidah veće ili manje savèršenosti i razměrne cěne.

5) Akustičke sprave bile su ponajviše glasbene i to najuzornije; zatim zvona, medju kojimi ovdě nabrajam zvono od livena željeza u Kruppo-voj izložbi, kojim se polaznikom navěštivalo podne, i napokon spominjem „maglorog“ (Nebelhorn), koji je svojim silnim glasom navěštjivao, kada se svět ima udaljiti iz izložišta.

6) Optičkih spravah bilo je veoma mnogo i to izvèrstnih. Poradi velike množine prisiljen sam skupiti jih u slědeće hèrpe; a) Naočali bili su veoma fini i elegantni (Pillischer u Londonu, Waldstein u Beču — Kohlmarkt br. 7 — i. d.). Osim toga bilo je viděti puno teodolitah, dalekozorah. polarizovalah (Polarisations-Instrumente), spektralnih aparatak i d. — Izmedju dalekozorah napominjem izvèrstne sunčane prolaz-strojove (Passagen-Instrumente) od glasovite firme Merz et Comp. (nekada Frauenhofer) u Monakovu; tubus od Edelbera u Karkovu; nadalje dalekozori od Ponti-a u Mletcih i. t. d. sa dvěma naočnicama. — Lěpe spektralne aparate izložio je Haensch iz Berlina i Oertling iz Lipska (Leipzig) — Od polarizovalah dopalo mi se je osobito Rodriguez-ovo iz Lissabona; jer ono je savèršenje od naših običnih iz Beća naručenih, koja imadu po mojem mnenju osim ostalih i tu mahnu, što neimaju lûka, po kom bi mogao čověk polarizovni kut bèrzo i sigurno naći. — Osim toga dopade mi se jedna spravica od J, W. Haucka u Beču (Kettenbrückengasse), kojom se razjašnjuje dělovanje lećah u dalekozorih. Ona se sastoji od lećah na daščici postavljenih, a na daščici nalazi se projekcija lećah i směr trakovah, koji se u leći lamaju. Napokon spominjem još Fresnel-ove odsěčke lećah za svetionike, koje pravi Favret u Beču (Leopoldstadt, Josefinengasse br. 3).

7) Glede munjine bilo je tuděr pravah ponajviše elektro-magnetičnih medju njimi pako bili su telegrafi i glede množine i glede savèršenosti odlikovanja vrědni. Osnovani su pako bili ti bèrzojavni strojevi ponajviše na principu Morse-jevu, Siemens-ovu i Hughs-ovu. Neobazirué se na ostale navodim samo, da su Glaser iz Zagreba, Wierich, Hebentanz i Weirer iz Pešte vèrlo lěpe telegrafičke aparate izložili.

Němačka je dèržava krasnu historički poredanu sbirku od Gauss-a počamši sve do današnje dobe izložila. — Osim telegrafah spomena su vrědni električki sati, osobito Edelberg-ovi i Daničevsk-ovi u izložbi ruskoj. O Markus-ovih elektrvm. strojevih govorio sám prigodom firmah. Divno je bilo munjilo od Jedlika iz Pešte i elektroforovo munjilo (Influenzmaschine) od Toepler-a u Gradcu. Napokon spominjem strělovod izložen pred izložištem velevojvode koburžkoga, na kojem galvanometar označuje zračnu munjinu, dočim se blěsak odvodi postrance u zemlju.

8) Od predmetah tičućih se topline moram reći, da sam u izložbi malo nova našao. Ja spominjem ovdě najprije toplomĕr, tako ustrojen, da pokazuje, staviv ga na toranj (Thurmthermometer) poput sata kazalom stupanj toplote od Keitla. Sastoji se pako ova meni posve nova sprava od željeznih i tutijenih (Zink) poput kljukah sastavljenih prutovah, koji svojim raztezanjem dĕluju na polugú, a ova opet na kazalo, koje onda na kazaljki (Zifferblatt) označuje toplotu zraka na tornju. — Poveći toplomĕri, u kojih je mĕsto kruglja zavojnica u tom su bolji, da radi svoje veličine u veću daljinu toplinu pokazuje, ali dvojim da su točni.

b) Lučba.

Ovdĕ mi valjá najprije spomenuti, da su izložci svih inozemnih učionah dokazali, da se obuka u lučbi ondĕ mnogo bolje goji, negoli to žalibože u nas biva. Uzrok tomu može biti, pèrvo zaostarĕli i napredku neodgovarajući ustroj elementarnih i srĕdnjih učionah, drugo manjkavo znanje ili takodjer nesklonost nĕkojih učiteljah, koji tu znanost sbog toga, što su š njom skopćane neugodnosti, slabo ili skoro nikako nepredavaju, a tretje pomanjkanje učevnih sredstvah, bez kojih se najposlĕ ništa nedade postići. Ovo rekosmo osobito obzirom na naše gimnazije, gdĕ uz navedene nedostatke neima n. pr. laboratorijah, dosta spravah i lučbeninah (kemikalijah). Osim toga mladići kod predavanja toga predmeta većinom su nehajni i to najviše s toga, što budući nemoguće, obširnije i točnije im tumačiti toga predmeta, oni neshvatjaju važnost njegovu. — Kod nabrajanja izloženih stvarih razdĕlit ću lučbene izložke 1) na školske lučbene preparate; 2) na slučenine za potrebe svaklanjega života.

Poštơ taj članak stvar samo s učevnoga gledišta razmatra, zato ću od onih lučbeninah, koje spadaju pod br. 2., samo najuzornije navesti.

Ad 1. Lučbenih stvarih za školsku obuku biaše u svih školskih izložbah mnogo. Zalibože neima u naših nižih učionah (barem u obće) od svega toga ništa, a u nĕkih gimnazijah i preparandijah sasvim malo. Tu bi se

morala (po potrěbi zavoda) nabaviti lučbena sbirka od najglavnijih slučeninah i toliko prilike učitelju srědnjih učionah pružiti, da uzmogne polaglju barem kemičku analizu izvesti. *)

Ad 2. Što se pod br. 2. spomenutih predmetah tiče, navodim najprije staklo i porculan. Po izložcih bi te vèrsti čověk mislio, da je staklarstvo verhunac svoga razvitka postiglo. — Od neizbrojive množine takovih izložakah nabrajam: 26 milim. debelu ploču (za billarde i. d.), štono su bile izložene u „rotundi"; zatim od predena stakla načinjene predmete, kao što su šeširi i rukavnice (muffi) za gospoje, cèrkvène odore od Jul. Brunfants-a u Beču (Haarhof I.) i razkoš-staklo od J. Ulrich-a u Beču i od Kukinke u Pešti.

Što se porculaninah i glineninah tiče, rado spominjem glinenine iz Orahovice kao veoma hvale vrědnu tvorinu domaće obèrtnosti. Papirarstvo je takodjer krasne stvari izložilo; tako je n. pr. tvornica u Schlöglmühl-u (d. A.) silan arak izložila 82·5 palca širine a 84·5 dužine. Ckristoforson iz Christianije načinio je papir iz „cellulose" (biljevnoga vlakna). Dapače je uz priměrke takova papira jedan na istom papiru štampanu knjigu izložio.

Sapunarstvo je svoju umětnost sjajno izkazalo. Začudio sam se kipu „Vindobona" od Perla u Beču i popersju Thiers-ovomu (Thiers Büste) — sve od sapuna načinjeno!

Isto tako su bili predmeti od stearina vrědni, da im se čověk divi. Medju njimi je bilo viděti popèrsje istoimenoga iznašatelja svěćah Milly-a (od Sarga) i napokon kip „Moravije" od Semlera u Bèrnu (Brünn).

Od predmetah voščanih i njim sličnih navadjam „cerasin" (tvornica u Stockerau-u) i „ozokerit" (zemni vosak, Erdwachs) u raznih stepenih čistoće; tako je bio od posve běloga načinjen kip Shakespeare-ov izložen od Altmanna iz Drohovice.

Boje dělovaše upravo čarobno na čověka; ali moguće nije, pa bi i suvišno bilo, sve boje i sve izložitelje jim izbrojiti. Zato samo kažem, da su se skoro svi narodi natěcali, a prednost medju njimi ide opet Franceze (Guinot iz Parisa izložio je Fuchsin) i Engleze (koji su izložili sve vèrsti anilina, medju njmi „Vermillon"). Nemanje zanimivi biahu istovèrstni izložci iz Němačke (osobito rudne boje), Danske (purpurin „antracène" i „naphtalın"). Medjutim nije zaostala u tom ni Austrija te su se tuder opet Bečani i Česi najviše odlikovali.

*) Osim školskih preparatah izložio je Gaunot (Paris) silu Joda (J) a Häusler i Hirschberg (Šlezka) mnogo Indija (In.).

Osim dosad spomenutih stvari bilo je mnogo drugih izloženo, koje su doduše sa tehničkoga i lěčničkoga gledišta ili kano jestvine velevažne, ali po mom mněnju nisu prema svèrsi ovoga članka.

c. Zoologija.

Pošto sam već u odělu pod B najvažnije prirodnine te vèrsti naveo, s toga ću ovdě samo kao dopunjak najkrasnije prije ne navedene izložke te struke navesti i to slědećim redom: izpunjenih sisarah izložila je Švedska (medju ostalimi „lagopus subalpinus“); Ruska („Jak“-a i deve sa žitelji turkestanskimi); Rumunjska je mnogo lěpo izpunjenih životinjah (n. pr. medvede, divje mačke, tvorce, vepre i d.) izložila; Englezka (Qeensland) izložila je zanimive sisare Australije, n, pr. klokanje („macropus fuliginosus“, m. ocydromus i d.)

2. Izpunjene ptice izložili su pèrvo tèrgovci prirodninah (vidi firme); drugo Australija (New-Seeland) izložila je ptice za nas najzanimivije, kao što jesu: Kiwi, okostnice od predpotopnih golemih pticah (dinornis giganteus et didiformis“), izpunjene „zemne papige“ ili „Kakapo“ (K. stringops et habropilus“), i odtiske noguh gorostasnoga „Moe“. — Neizměrno poučna je švedska izložba pticah i to s toga, što su izloženi priměrci (exemplari) osim lěpote svoje još i različnost spola predočivali, kako je to kod někih verstih radi različnoga vanjskoga izgleda samca i ženke neobhodno potrěbno. n. pr. kod „Sammateria“, „bonasia“, „tetrao urogaltus et t. tetrix“. *)

3. Broj dvoživacah bio je razměrno malen i u tom pogledu je Brazilija najlěpšu sbirku (u vinovici) izložila.

4. Vèrlo krasne suhe ribe izložila je medju ostalimi Rumunjska. Ribe u vinovici (ponajviše goleme i morske) izložili su: Danska, Norvežka, Brazilija i knez Schwarzenberg (potonji sladkovodene ribe).

5. Krasnu i podpunu sbirku pàukah (arachnoideah) Ugarske izložio je Dr. Bock iz Požuna (Pressburg).

6. Unicum svoje vèrsti bili su gospodarstvu škodljivi kukci u izložbi Njegove ces. Visosti nadvojvode Albrechta. U toj si mogao gusěnicu (Raupe), čahuru (Puppe) i kukca (Insect) ne samo upoznati, nego takodjer njegov način življenja točnije, nego igdě proučiti. †)

U velikom broju tih biaše jedan leptir „Nubilatis“, koji stabliku kukuruze i konoplje izgriza i tako neizměrnu štetu dotičnim bilinam čini, čega

*) Osim toga bilo je puno razkoš-perja i ptičjih kožah izloženo, a tu su se Francezi i Englezi najviše odlikovali.

†) Gusěnice nebiahu u svojoj naravnoj kakvoći, nego izpražnjene i napuknute kože.

bi radi morali naši gospodari bolje nanj paziti, da se taj štetni leptir nerazplodjuje. U obće bilo bi željeti, da si naši šumari, gospodarski činovnici, svećenici i. t. d., koji imadu zato liepu priliku, takove prirodopisne sbirke sastave, te ih možebiti kojemu zavodu poklone. U indijskoj izložbi bijaše leptirah za nas neobične forme i ljepote.

Najodličnija izložba ljušturah bila je tèrščanska i to radi izobilja i nepregledanoga broja konkiljah, koje se u jadranskom moru nalaze. Za njom sliedila je Norvežka, Bahama i. d., koje su najveće životinje te vèrsti (n. pr. strombus gigas, Cassis etc.) izložile.

Toliko što se obične školske obuke tiče. — Osim toga bilo bi vredno spomenuti, da su skoro sve dèržave raznovèrstne kože izložile, ali pošto su bile kože više za razkoš, zato scienim, da je kao umjetnine ovdje izpustiti mogu.

d. Botanika.

O potrěbah za obuku u botanici govorio sam već gore; sada mi još preostaje nabrojiti něke krasne i suhe i svěže biline.

Medju njimi spominjem suhe kriptogame (ponajviše paprati) iz New. Seeland-a. lišaje iz Švedske i srěmske „glumacea“ od Corde u hèrvatskoj izložbi. Cordu ide zasluga, da je on svojimi travami malo nakitio pustinju hèrvatske izložbe.

Suha dèrva izložili su: Brazilija jednu golemu araucariju; kranjsko šumarsko družtvo 109 stop. visoku jelu; Egipat stabla od „phönix dactylifera“ i „ficus senegalensis“ sa dotičnimi plodovi. — Još imam napomenuti, da je bila izložba svěžih bilinah obilna, osobito pako izložba bečkoga vèrtlarskoga družtva (ö. Gartenbaugesellschaft), koje nije samo obilnu, nego i radi čudnovatih inozemnih bilinah zaměrnu izložbu priredilo. Krasne biline je izložila kneževina Monaco, medju ostalimi cvatuću „Agave laevigata“.

Prije nego što ovaj oděl svèršim, iztaknuti ću još někoje biline i biljevne česti, koje, premda su više za porabu svakdanjega života, to ipak u někakovom savezu stoje sa obukom. Prije svega mi je spomenuti „Jute“ koja bilina ima u sebi konoplji slična vlakna, koja se dadu kao konoplja ili lan upotrěbiti. Mnogo od te kod nas slabo poznate biline izložio je medju ostalimi „St. Maurice“.

Osim toga je Algier in Indija puno lěkarskih bilinah i izčedakah (Extracte) od njih, nadalje bojah, drvah i. t. d. izložila bila. Najposlě spominjem jošte dèrva izložena od Jos. Pfeifer-a tèrgovca dèrvah u Osěku, i to sbog toga, što je on svojimi krasnimi izložci inače slabo zastupanu domaću izložbu znatno iztaknuo.

e. Mineralogija.

O sredstvih, koja su za podučavanje rudoslovja potrěbne, govorio sam već gore obširnije. Ovdě ću samo još navesti: 1. one jednovite rude, kojih ili radi skupoće ili veličine u sbirkah srědnjih učionah neima; 2. one sbirke měšovitih rudah, koje služe za obuku u geologiji; 3. sbirke montanističke; 4. napokon ću spomenuti najglavnije i najlěpše umětnine, koje su bile od rudah načinjene.

Ad 1. Od rudah pod br. 1. spomenutih valja napomenuti: goleno vitlo (Floetz) od slankamena iz Rumunjske; komade dvèrste (Kalkspath) neobične veličine iz Brazilije i Švedske; malahit divne veličine iz Victorialand-a i. d.; kalcedone iz Danske i ahate iz Italije i Victorialand-a; diamante i zlato (Cap, New-Sceland, Victorialand i. t. d.); platinu iz Brazilije; sumpor iz Italije (società bolognese), V a r a ž d i n a, Algier-a i. d.; jantar u velikih gromadih bijaše iz Austro-Ugarske, Englezke, Brasilije i t. d.

Ad 2. Mnogobrojne g e o l o g i č k e s b i r k e bijahu vèrlo poučne. Od domaćih odlikovale su se: krasna izložba c. kr. g e o l o g. d è r ž a v n o g a z a v o d a u B e č u; izložba k o r u š k o g a zemaljskoga m u z e j a; izložba montanističkoga zavoda u Š e m n i c i *); krasna sbirka okaminah kr. u g a r s k o g a dèržavnoga g e o l o g i č k o g a z a v o d a i napokon vèrlo lěpa sbirka S z a b ó - ova raznovèrstnih trahitah. Medju inozemnimi izložbami te vèrsti bile su najkrasnije englezka i švedska.

Ad 3. Izložci m o n t a n i s t i č k i h predmetah bili su u svakom oděl skoro neizbrojivi. Zato scienim, da je ove rude izbrojiti ne samo nemoguće, nego i bez ikoje koristi, pošto navesti puko ime rudah ništa nehasni. U ostalom moram navesti, da je gosp. v i t e z J a k š i ć ž e l e z n e i t u t i j e n e (Zink) r u d a č e (Erze) iz I v a n c a i z l o ž i o, s č e g a g a i d e č a s t, d a j e s v ě t u p o k a z a o, d a H è r v a t s k a n i j e n a j m a n j a „m e d j u v l a d i k a m i“! Nadalje ću spomenuti, da je Ugarska mnogo i to krasnih priměrakah montanističkih izložila.

Ad 4. R u d a h p r e t v o r e n i h u u m ě t n i n e (Kunstprodukte) bila je puna izložba. Medju ostalimi nabrajam najodličnije, kano što su bile: 1. krasna sbirka brušenih vèrstih mramora od S c h e z z i - a u taljanskoj izložbi; 2. b r u š e n i p o r f i r i i s i t n i c e od n j e g a u š v e d s k o m oděl; 3. krasni predmeti od m a l a k i t a (jedan stol, stalak za sate i. d.), jedno veliko korito

---

*) Ova zbirka je osim rudah iz raznovèrstnih krajevah Ugarske još raznovèrstne učevne predmete za montan. škole izložila, n. pr. slike od dužicah (spectra) raznovèrstnih kovovah, taloge (praecipitate) i. d.

iz rhodonita iz Ruske u rotundi; velik broj brušenih dragulјah iz Kolivana (u ruskoj Aziji) i iz Jekatrinoslava; kipovi izrezani od grafita (u rotundi i u pavillonu kneza Schwarzenberga); napokon krasni predmeti od jantara od Stantiana i Becker-a u Berlinu. — Stantian i Becker izložili su uz umětnine još velike gromade jantara i tri slike, kako se jantar vadi.

f. Etnografija i antropologija.

Pošto ove znanosti spadaju na prirodne znanosti, buduć jim je predmetom najsavèršenji stvor božji, to sam naumio i glede toga nešto napomenuti. Po mojem su mněnju najbolja učevna sredstva za žaliboże slabo razvitu etnografiju slědeća: 1. tipi i nošnje narodah; 2. slike; 3. fotografije; 4. kuće i stanovi njihovi.

Ad 1. Glede pèrve točke raznih plemenah narodnih valja spomenuti, da je bila ugarska izložba sa svojimi „honvedi" sasvim lěpa te je sažaljenja vrědno, što druge dèržave „mnogojezične" Austrije nisu ništa glede toga izložile.

Nadalje spominjem od susědnih dèržavah Němačku, Rumunjsku, Rusku i Tursku. Němačka izložila je u odělu poštanstva raznovèrstne poštarske kočijaše (postillion); Rumunjska je možda najkrasnije tipe od prosta seljaka i vojnika do najelegantnije gospoje izložila. Osobito obilna je bila ruska izložba; jer je ona mnogo dosada samo po imenu nam poznatih narodah iz skoro svih krajevah silne dèržave izložila (n. pr. Turkestance, Samojede i d.) i tim načinom etnografiji više pomogla, negoli Bog zna koliko knjigah te struke. Tipah u turskom odělu bilo je sjaset, ali lica od voska načinjena nisu imala pravoga izraza, a oděće bile su — premda inače skupe — poněšto izgubile boju.

Vèrlo poučni bili su takodjer tipi u egipatskoj i algierskoj izložbi; nadalje male, ali karakteristične figure u španjolskoj i danskoj izložbi. Osobito krasne bile su španjolske, pošto su one skoro svaki stališ i svakoga žitelja pojedinih krajevah točno predstavljale.

Ad 2. Slikah bilo je razměrno malo. Slike divljih, poludivljih i naobraženih narodah izložila je Indija i Australija (Qeensland).

Ad 3. Kakov upliv fotografija na ovu znanost imade, to sam već gore spomenuo. Ovdě valja samo navesti, da se je Englezka u tom pogledu odlikovala i to světlopisnimi slikami Indijanacah i Australijanacah (Qeensland).

Ad 4. Kuće i šatre u raznih predělih izložbe bile su krasno sredstvo za upoznavanje narodah i njihovih običajah, barem ondě, gdě su izložitelji imali ukusa i narodnoga ponosa. U tom je pogledu tako zvana „hèrvatska seoska kuća“ bila „sirotče na piru“, jerbo što primitivnjega i upravo ružno napravljena nije na céloj izložbi bilo. Usuprot tomu opet je ruska kuća tako fino nakitjena bila, da se meni nevěrojatno čini, da ruski seljak u takovoj — premda dèrvenoj — krasnoj kući stanuje. Medjutim je ruski izložitelj bolje učinio, što je slavu svoga naroda uzvisio, nego da ju je snizio, kano što je to hèrvatski graditelj učinio.

Osim toga spominjem još, erdeljsku (széklerovu) rumunjsku, galičku alsačku, vorarlberžku i švajcarsku seosku kuću. — Nadalje su se ili svojom veličinom ili posebnim načinom gradjevnoga sloga odlikovale slědeće sgrade: 1. „cercle oriental“, 2. „ottomanska grupa“, 3. „palača khediva egipatskoga“. 4. „perzijiski zaselak (villa) i napokon 5. japanska sgrada. *)

Antropologija bila je kano nova znanost u izložbi razměrno slabo zastupana. Ja sa svoje strane ovamo brojim: 1. fotografije, jer iz njih može čověk gledeć lica doněkle razabrati, kakova je izobraženost pojedinim plemenom čověčanstva. Takovih je, kao što sam jur spomenuo, „Victorialand“ izložila.

2. Za věštaka u razudbi (anatomiji) velevažne su mèrtvačke glave. U tom pogledu bila je Hyrtl-ova sbirka i englezka izložba glavah iz Victorialand-a unicum svoje vèrsti.

3. Za razjašnjenje, kako se čověčanstvo postupačno sveudilj do sadašnjega stepena kulture popelo, zato su najkrasnija sredstva izkopano orudje kućno i obranbeno. Premda se takove stvari revno kopaju i u sbirke slažu, to je ipak od svega toga malo izloženo bilo. U tom pogledu odlikovali su se: a) austrijisko antropologičko družtvo; b) izložba u dvorani umětnosti od Pulskoga i najposlě c) izložba predmetah iz prahistoričke dobe (Stein- i Bronçezeit) u dvorani talijanske umětnosti.

Time mislim, da sam iztaknuo od poslědnje světske izložbe prilično sve, što je bliže ili dalje u savezu sa školstvom ili što je za našu omladinu školsku bilo vrědno spomenuti. Glavno sam pri tom osobito kod raznih učilah gledao na to, da ponajbolje iztaknem izložke i strojeve, dodavši za praktičnu porabu n. pr. kod nabave, tvèrdke (firme), kod kojih se oni mogu dobiti.

*) Izložene školske sgrade, iz kojih čověk nabolje stepen izobraženosti razabrati može, te sam već gori napomenuo i sa našimi ih prispodobio.

Negovoreć o važnosti i koristi ovakovih sveobćih i pokrajinskih, ma i jednostručnih izložbah — stvar je i onako dosta océnjena i uvažena — upozorio bih još samo naše obćinstvo naposeb na svestranu korist školskih, městnih ili ako je moguće pokrajinskih izložbah, koje je prigodom učiteljskih skupštinah) izpitah i. t. d. veoma lahko i malim troškom prirediti, jedno s toga, što se tu vidi stanje domaćega školstva, iztiče se što je napredna u njem, a potiču se i pojedinci i zavodi na napredni rad.

U Osěku, měseca lipnja 1874.

Juraj Penz.

ŠKOLSKE VĚSTI.

A. Osnova

na kr. osěčkoj gimnaziji

a) u nižoj

Razred	Nauk věre	Latinski jezik	Gèrčki jezik	Hèrvatski jezik
I.	O kèršćansko-katoličkoj věri, zapovědih božjih i cèrkvenih, milostih, svetotajstvih i o molitvi. Po **regensburškom katekizmu.** Na tjedan 2 ure.	Nauk o svih pravilnih oblicih, uvěžban obostranim prevadjanjem po **Dünnebieru** u II. hèrv. izdanju. Učenje rěčih na pamet. U drugom pôleću svakih 14 danah domaća a po potreboći školske zadaće. Na tjedan 8 urah.	—	Věžbanje u pravopisu. Nauk o pravilnih oblicih imena i glagola: o slaganju predlogah sa padeži, o prislovih, o razredbi veznikah. Čitanje skupa sa slovničkim i stvarnim tumačenjem. Slovenje na izust naučenoga pomanjega štiva. Slovnica i čitanka po **Veberu**. Svakih 14 danah zadaća. Na tjedan 3 ure.
II.	Tumačenje svih cèrkvenih obredah kod službe božje, svetotajstvah, blagoslovah, posvećivanjah u rimokatoličkoj cèrkvi; po **Balenoviću.** Na tjedan 2 ure.	Oblikoslovje o manje običnih i nepravilnih sklonitbah i spregah, o pravilih spola, česticah, o accusativu cum infinitivo i ablativu absolutnom; vežbanje u obostranom prevadjanju i čitanje iz čitanke. Učenje rěčih na pamet; pripravа. Slovnica i čitanka po **Veberu.** Svakih 14 dana 1 zadaća. Na tjedan 8 urah.	—	Nauk o nepravilnosti imena i glagola, nauk o veznicih s oblikoslovnoga gledišta, o tvorbi rěčih. Čitanje sa slovničkim i stvarnim tumačenjem. Slovenje na izust naučena štiva. Věžbanje u pisanju s cirilskimi pismeni po **Vukovu** pravopisu. Zadaće kao i u prvom razredu. Slovnica i čitanka po **Veberu.** Na tjedan 3 ure.
III.	Pověst svetoga pisma staroga zavěta po **Topaloviću.** Na tjedan 2 ure.	Opetovanje sklonitbah, veznikah, glagolah i prislovah. Skladnja o padežih, pridavnicih, něšto o vremenih po **Veberu.** Čitanje iz „Historiae antiquae.“ Vežbe iz zadaćah o skladnji lat. jezika od **Jurkovića,** dio I. U I. poleću svakog tjedna, a u II. svakih 14 danah zadaća. Na tjedan 6 urah.	Oblikoslovje; pravilne sklonitbe i sprege osim glagolah na „$\mu\iota$“ po **Curtiu** od **Petračića.** Věžbe u obostranom prevadjanju iz Schenklove početnice od **Petračića.** Učenje rěčih na pamet; pripravа. U drugom pôleću svakih 14 danah zadaća. Na tjedan 5 urah.	Skladnja o porabi imena; o znamenovanju padežah i predlogah; o porabi glagola u glavnih i u usporednih izrěkah. Čitanje s potrebnim tumačenjem; slovenje na izust naučenih štivah. Skladnja i čitanka po **Veberu.** Svakih 14 danah zadaća. Na tjedan 3 ure.

predavanjah

školske godine 187$^{3}/_{4}$.

gimnaziji.

Němački jezik	Pověst i zemljopis	Matematika i pripravno mudroslovje	Prirodopis i siloslovje	Broj urah na tjedan
Pravilno oblikoslovje; věžbanje u oblicih prevadjajuć němačke priměre na hèrvatski jezik i obratno. Učenje rěčih na pamet. Pravopis, čitanje, slovenje na izust naučenih pomanjih štivah. Věžbenica od **Lipeža** a čitanka od **Madiere**. Svakoga měseca zadaća. Na tjedan 3 ure.	Zemljopis o svih pet dělovah světa, razděljenju po věri i dèržavah po Bellingeru od Mesića. Na tjedan 3 ure.	Računica: Pèrve četiri vèrsti računa sa cělimi imenovanimi i neimenovanimi brojevi, slomci obični i desetični po **Močniku** od **Čačića**. Měrstvo zorno: O cèrtah, kutovih, trokutnicih četverokutnicih i višekutnicih po **Držizhalu** od **Pexidera**. Na tjedan 3 ure.	Prirodopis: O sisarih, kukcih, paucih, korepnjacih, mekušcih, cèrvih, po lipih i nevidih po Pokornom od Ž. V. Na tjedan 2 ure.	24
Nastavljenje i dopunjenje oblikoslovlja, věžbanje kao i u pèrvom razredu. Pravopis, čitanje, učenje rěčih na pamet i slovenje pomanjih štivah Věžbenica od **Lipeža** II., čitanka od **Madiere**. Svakoga měseca zadaća Na tjedan 3 ure.	Pověst staroga věka do propasti zapadno-rimske carevine sa věžbanjem u dotičnom zemljopisu po Pützu od Mesića. Na tjedan 3 ure.	Računica: Ob oměrih i razměrih, prostom pravilu trojnom i njegovoj porabi, o měrah. novcu i utegah po **Močniku** od **Čačića**. Měrstvo zorno: O izměrenju obsega i ploštine u trokutnicih, četverokutnicih i višekutnicih, o děljenju i pretvaranju pravocèrtnih likovah po **Držizhalu** od **Pexidera**. Na tjedan 3 ure.	I. poleće: O pticah, dvoživcih i ribah; po Pokornom od Ž. V. II. pôleće: Biljarstvo po Pokornom od Ž. V. Na tjedan 2 ure.	24
Najvažnije o tvorenju rěčih, o spajanju i ustrojavanju izrěkah, nauk o periodah, sabiranje i pamtenje izrazah i njihovo sravnjivanje sa sličnimi u hèrvatskom jeziku. Čitanje i potrebno tumačenje, učenje na pamet, slovenje izabranih štivah. Slovnica **Schinnaglova**, čitanka od **Madiere**. Svakoga měseca zadaća. Na tjedan 2 ure.	Pověst cěloga srědnjega i novoga věka do westfalskoga mira s osobitim uvaženjem austrijske i hèrvatske pověsti po Pützu od Mesića. Věžbanje u zemljopisu po Zoričiću. Na tjedan 3 ure.	Računica: O složenih oměrih i razměrih, pravilu trojnom složenom, o računu ročnom, družnom, směsnom suveznom i dobitnom, o sastavbi po **Močniku** od **Ž. V.** Měrstvo zorno: Razmérnost cèrtah, naličnost pravocèrtnih likovah, nauk ob okrugu, proračunanje oboda i ploštine od okruga po Držizhalu od Pexîdra. Na tjedan 3 ure.	I. poleće: Rudoslovje po Pečirki od Pacla uz porabu slikah i sbirkah. II. poleće: Siloslovje ob obćih svojstvih tělesah, nakupnosti, počelih i najvažnijih slučeninah, toplini po Majeru od Pexidra. Na tjedan 2 ure.	26

Razred	Nauk vēre	Latinski jezik	Gèrčki jezik	Hèrvatski jezik
IV.	Povēst svetoga pisma novoga zavēta po Topolaviću. Na tjedan 2 ure.	O razdēljenju i porabi vremenah, o zapovēdnom i neizvēstnom načinu, o dioniku, gerundiju i supinu; o razdēljenju i naglašivanju rēčih, uz to o latinskom stihotvorstvu po Veberu. Čitanje iz Caesara „de bello gallico" po Hoffmannu knj. I., II., III. Iz Ovida po Grysaru Tristium lib. I. el. I., lib. IV. el. X. Fast. lib. III. str. 523—656. Vēžbe iz zadaćah o skladnji lat. jezika od Jurkovića dio II. Svakih 7 danah zadaća. Na tjedan 6 urah.	Opetovanje pravilnoga oblikoslovja, glogoli na „$\mu\iota$" nepravilna sklonitba i glavnija pravila iz skladnje, po Curtiu od Petračića. Vēžbanja u obostranom prevadjanju po Schenklovoj početnici od Petračića. Svakih 14 danah zadaća. Na tjedan 4 ure.	Skladnja: o porabi glagola, imenito o porabi vremenah u podrednih izrēkah: o načinih sa dotičnimi veznici, o periodah i nēsto o stihotvorstvu. Čitanje s potrebnim tumačenjem; slovenje na izust naučenih izabranih štivah. Zadaće kao III. razr. Skladnja i čitanka po Veberu. Na tjedan 3 ure.

b) u višoj

Razred	Nauk vēre	Latinski jezik	Gèrčki jezik	Hèrvatski jezik
V.	Uvod u kèršćansko-katolički nauk vēre. O predkeršćanskom očitovanju, nadahnuću sv. knjigah, po hèrvatskom prevodu Martina I. obći dio. Na tjedan 2 ure.	Iz Sallusta po Linkeru: „bellum Jugurthinum". Iz Ovida: Metam. knj. II. 1—366; XI. 85—193. Fast. II. 83—118. Priprava, učenje na pamet i slovenje na izust naučenih štivah. Svakoga tjedna po jednu uru vēžbanje u slovnici i skladnji po Veberu. Svakih 14 danah zadaća. Na tjedan 6 urah.	Iz Schenklove Chrestomathie „Cyrop" C. XL. Anab. A. IV. Mem. III. Iz Homerove Iliade po Hocheggeru knj. I. II. Priprava, slovenje na izust naučenih pomanjih štivah. — Svakih 8 danah po jednu uru vēzbanje u slovnici. Svakoga mēseca zadaća. Na tjedan 5. ura.	Ustmeno i pismeno vēžbanje u štilistici hèrvatskoj uz sravnjivanje hèrv. sa inimi jezici. Čitanje i tumačenje čitanih komadah s potrebnim razjašnjenjem. Slovenje na izust naučenih uzornih prozaičnih i poetičnih štivah. Čitanka za više gimnazije dio II. Svakih 14 danah zadaća. Na tjedan 3 ure.

Němački jezik	Pověst i zemljopis	Matematika i pripravno mudroslovje	Prirodopis i siloslovje	Broj urah na tjedan
Nastavljenje i dopunjenje učiva u III. razredu. Slovnica po Schinnaglu, čitanka od Madiere. Inače sve kao i u III. razredu. Na tjedan 2 ure.	I. poleće: Novi věk od westfalskoga mira do godine 1815. s osobitim obzirom na austrijsku i hèrvastku pověst po Pützu od Katkića. Věžbanje u zemljopisu po Zoričiću. II. poleće: dèržavopis austrijskih pokrajinah po Heufleru od Matkoviča. Na tjedan 3 ure.	Računica: Pojam o protivnih olinah sa posebnimi brojevi, četiri vèrsti računa s cělimi i slomljenimi, občimi, prostimi i sastavljenimi a i sa uzmnožanimi olinami, uzmnožanje na četvorinu i kocku, izvadjanje drugoga i trećega korena iz posebnih brojevah, jednačbe pèrvoga stupnja s jednom nepoznanicom po Močniku od Ž. V. Teloměrstvo zorno: Stav cèrtah i ravnih med sobom, uglovi i glavne vèrsti tělesah, proračunanje njihove povèršine i tělovine po Držizhalu od Pexidra. Na tjedan 3 ure.	Siloslovje: O ravnosilju i gibanju, o zvuku, světlu, munjini i magnetismu, glavno iz zvězdarstva o zraku i oborinah iz zraka po Majeru od Pexidra. Na tjedan 3 ure.	26

gimnaziji.

Němački jezik	Pověst i zemljopis	Matematika i pripravno mudroslovje	Prirodopis i siloslovje	Broj urah na tjedan
Sustavni nauk o němačkom stihotvorstvu. Obširniji nauk o skladnji, jezikovno, stvarno i krasoslovno tumačenje. Učenje na izust i slovenje poetičnih i prozaičnih štivah. Čitanka od Eggera, slovnica od Schinnagla. Svakoga měseca zadaća. Na tjedan 2 ure.	Pověst staroga věka do podjarmljenja Gèrčke po Rimljanih, uz věžbanja u dotičnom zemljopisu po Koržinkn i Bradaški. Na tjedan 3 ure.	Algebra: Občeniti pojmovi ob olini, četiri vèrsti računa sa pismeni, prostimi složenimi izrazi, svojstva i dělivost brojevah, nauk o običnih desetičnih i suveznih slomcih, oměri i razměri s njihovom porabom po Močniku od Ž. V. Měrstvo: Planimetrija do okruga po Golubu. Na tjedan 3 ure.	I. poleće: Sustavno rudoslovje sa zemljoznanstvom po Ž. Vukasoviću. II. poleće: Sustavno biljarstvo po Šuleku dio I. Na tjedan 3 u e.	27

Razred	Nauk vêre	Latinski jezik	Gèrčki jezik	Hèrvatski jezik
VI.	Kèršćansko-katolički nauk vêre o Bogu stvoritelju, spasitelju, posvetitelju; o svetotajstvih, o smèrti, sudu, paklu i nebu, po hèrvatskom prevodu Martina II. obći dio. Na tjedan 2 ure.	Iz Livia po Grysaru knj. I. II. Iz Virgilove „Aeneide" po Hoffmannu knj. I. II. Ostalo kao u V. rszredu Svakih 14 danah zadaća. Na tjedan 6 urah.	Iz Herodota po Wilhelmu knj. V. Iz Schenklove Chrestomathie: Anab. A. I.I. Mem. I. II. III. Iz Homerove Iliade po Hocheggeru knj. VI. IX. Ostalo kao u V. razredu. Na tjedan 5 urah.	Ustmeno i pismeno vèžbanje u architektoniki — Ostalo kao u V. razredu. Čitanka za više gimnazije dio II. Svaki 14 danah zadaća. Na tjedan 3 ure.
VII.	Kèršćansko-katolički nauk o čudorednosti, o glavnom načelu čudorednoga dobra, o krêposti, grêhu, o dužnostih, prama Bogu, samomu sebi i iskernjemu, po hèrvatskom prevodu Martina III. dio. Na tjedan 2 ure.	Iz Cicerona: govor pro Milone. Iz Virgilove „Aeneide" knj. VI. VII, Buc. Ecl. V. po Hoffmannnu. Ostalo kao u VI. razredu. Svakih 14 danah zadaća. Na tjedan 5 urah.	Iz Demosthena Olynt. govori I. II. III. Iz Homerove „Odyssee" po Paulyu knj. VI. XI. Priprava: učenje na pamet pojedinih ulomakah iz Homera. Svakoga mêseca zadaća. Na tjedan 4 ure.	Čitanje staroslovên. i starohèrv. spomenikah do 15. vêka uz gram. tnmačenje starohèrv. jezika. Uputa u glagol. pismo i čitanje s glagolskimi pismeni. Povêst hèrvat. književnosti ô toj dobi. Slovnica i čitanka I. i II. dio od V. Jagića. Svakih 14 danah pismena radnja. Na tjedan 3 ure.
VIII.	Povêst sv. cèrkve keršćansko-katoličke od njezina početka pa do najnovijega vremena, po prevodu Fesslera od Mesića. Na tjedan 3 ure.	Iz Horaca izabrane ode, episode, satire, epistole, „de arte poetica" po Grysaru. Iz Tacita „Agricola", i hist. knj. II. Ostalo kao u VI. i VII. razredu. Svakih 14 danah zadaća a kadkada mêsto te latinski sastavak s obzirom na štivo. Na tjedan 5 urah.	Plato: Philebus περὶ ἡδονῆς. Iz Sofokla: Elektra. Ostalo kao u VII. razredu. Na tjedan 5 urah.	Čitanje hèrvatskih prozajikah, pêsnikah od 15. vêka do najnovije dobe s potrebnim tumačenjem čitanih komadah. Uz to povêst hèrvatske književnosti. Čitanka za više gimnazije dio I. i II. Učenje i slovenje na izust naučenih izabranih prozajičkih i poetičkih komadah. Svaka 3 tjedna pismena radnja. Na tjedan 3 ure.

Němački jezik	Pověst i zemljopis	Mathematika i pripravno mudroslovje	Prirodopis i siloslovje	Broj urah na tjedan
Obširniji nauk o skladnji. Čitanje s obširnijim tumačenjem jezikoslovnim uz književno-pověstne opazke. Učenje na izust i slovenje uzornih štivah. Čitanje iz čitanke od Eggera, slovnica Sckinnaglova. Svakoga meseca zadaća. Na tjedan 2 ure.	Rimska pověst do seobe narodah, pověst srednjega věka do ratovah kèrstaških uz to věžbanje u dotičnom zemljopisu po Koržinku, Gindelyu i Bradaški. No tjedan 3 ure.	Algebra: Sustavni nauk ob uzmnožinah i koreninah, o logaritmih i jednačbah pèrvoga stupnja s jednom i višenepoznanicah, po Močniku od Ž. V. Měrstvo: Nauk ob okrugu; stereometrija i trigonometrija po Golubu. Na tjedan 4 ure.	Prirodopis; Sustavno životinjarstvo razudba i naravoslovje životinjah s obzirom na čověka, nauk ob okaminah po J. Torbaru. Na tjedan 2 ure.	27
Čitanje i tumačenje izabranih štivah s jezikoslovnimi i književno-pověstnimi opazkami. Pogovaranje o pismenih sastavcih. Čitanka od Eggera, slovnica Schinnaglova. Slovenje na izust naučenih štivah. Svakoga měseca pismena radnja. Na tjedan 2 ure.	Od kèrstaških ratovah do početka španjolskoga naslědnoga rata, uz to věžbanje u dotičnom zemljopisu po Gindelju, Koržinku i Bradaški. Na tjedan 3 ure.	Algebra: Jednačbe neodredne pèrvoga stupnja, onda jednačbe drugoga stupnja s jednom i više nepoznanicah, postupnice, nauk o sastavbi, dvočlana zasada po Močniku od Ž. V. Měrstvo: Opetovanje trigonometrie, uporaba algebre u měrstvu, razglobno měrstvo po Golubu. Na tjedan 3 ure. Logika po Paclu. Na tjedan 2 ure.	Siloslovje: O svеobćih svojstvih tělesah, o lučbenih počelih i slučeninah, o ravnosilju i gibanju, o valoslovju i zvukoslovju po Majeru od Pexidra. Na tjedan 3 ure.	27
Čitanje s krasoslovljem: književno-pověstni pregled do sada čitana, da se dobije ukupna slika novije književnosti po njezinih najvažnijih predmetih. Pogovaranje o pismenih sastavcih. Čitanka od Eggera, slovnica Schinnaglova. Slovenje naučena uzorna štiva. Pismene radnje kao i u VII. razredu. Na tjedan 2 ure.	Pověst od španjolskoga naslědnoga rata do godine 1815. po Koržinku. Statistika austrijske carovine po Matkoviću. Na tjedan 3 ure.	Opetovanje sve algebre i cěloga měrstva po Močniku od Ž. V. i Goluba. Na tjedan 1 ura. Dušoslovje po Zimmermannu. Na tjedan 2 ure.	Siloslovje: O magnetismu, munjimi, toplini. světlu, zvězdarstvu i fizikalnom zemljopisu po Majeru od Pexidra. Na tjedan 3 ure.	27

B. Osnova predavanjah po učiteljih.

Tekući broj	Ime učitelja	Predavao je: nauku	u razredu	urah na nedělju: od 1. list. do 8. trav.	od 8. trav. do kon. g.	ukupno	Opazka
1	**Mato Gršković**	Hèrvatski jezik	V. VI.	—	6	6	**Ravnatelj.** Do 8. travnja služio na kr. požežkoj gimnaziji kao privr. ravnatelj.
2	**Josip Belović**	Matematiku Propedevtiku Němački jezik	IV., V., VII., VIII. VII., VIII. V., VII.	10 4 4	isto	18	—
3	**Valentin Čičigoj**	Latinski jezik Gèrčki jezik	III., VII., " "	11 9	isto	20	Razred. VII. razr. Knjižničar učenič. knjižnice.
4	**Josip Forko**	Pověst i zemljopis Hèrvatski jezik	II., IV., V. VII. V., VI.	12 6	—	18	Razrednik u VI. razredu. Prěměsten na kr. požežku gimnaziju prestao službovati na ovoj 1. ožujka.
5	**Antun Hržić**	Latinski jezik Gèrčki jezik Němački jezik	V. V., VIII. III.	6 10 2	isto	18	Razrednik V. razreda.
6	**Mijo Kišpatić**	Matematiku Prirodopis Hèrvatski jezik	III. II., III., V.. VI. II., III.	3 9 6	isto	18	Razrednik III. razr. Čuvar prirodopisne sbirke.
7	**Andrija Kodrić**	Latinski jezik Gèrčki jezik Němački jezik	IV., VI., IV. IV.	12 4 2	isto	18	Razrednik IV. razreda.
8	**Skender Mandt**	Nauk věre	I.—VIII.	17	isto	17	Svećenik djakovačke biskupije i propovědnik gornje gimnazije.
9	**Josip L. Pavec**	Latinski jezik " " Pověst i zemljopis	VIII. I. V.	5 — —	5 8 3	16	Do 8. travnja poslovodja ravnateljstva. Razrednik VIII. razreda.
10	**Ferdo Pažur**	Latinski jezik Gèrčki jezik Hèrvatski jezik	II. VI. VII., VIII.	8 5 6	isto	19	Razrednik u II. razredu.
11	**Juraj Penz**	Matematiku Fiziku Němački jezik	II., VI. IV., VII., VIII. II.	7 9 3	isto	19	Čuvar fizikalne sbirke.
12	**Mihajlo Prelog**	Latinski jezik Matematiku Prirodopis Hèrvatski jezik Němački jezik Pověst i zemljopis	I. I. I. I., IV. I. I., IV.	8 3 2 6 — —	— 3 2 6 3 6	19 — 20	Razrednik I. razr.
13	**Eduardo Streer**	Pověst i zemljopis " " " " " " " " " Němački jezik 	III., VI., VIII. I. II. VII. I. VI., VII., VIII.	9 3 — — 3 4	9 — 3 3 — 4	19 — 19	Razrednik u VI. razredu.

C. Učitelji odnosno obligatnih naukah.

Nauk je věre učio učenike gèrčko-iztočne věroizpověsti g. **Lazar Popović**, gèrčko-iztočni paroh, a učenike izrajilske věroizpověsti g. nadrabin Dr. **Samuil Spitzer.**

U talijanskom je jeziku obučavao učenike profesor g. **Andrija Kodrić**, a u francezkom profesor g. **Juraj Penz**, svaki po dva sata na nedělju.

Krasopis je učio učenike I. i II. razreda profesor g. **Valentin Čičigoj** 4 sata na nedělju.

Risanje je učio učenike g. **Jovo Jovanić**, profesor na oséčkoj realci, 4 sata na nedělju.

U pěvanju je podučavao učenike g. **Antun Truhelka**, učitelj pučke škole u tvèrdji, 3 sata na nedělju.

U sviranju je na guslah obučavao učenike g. **Karlo Niessner**, 3 sata na nedělju.

Učitelje nauka věre gèrčko-iztočne i izrajilske věroizpověsti te učitelje risanja i glasbe nagradjuju dotični učenici, učitelje talijanskoga i francezkoga jezika i krasopisa hèrvatsko-slavonska naukovna zaklada, a učitelja pěvanja preuzvišeni gospodin biskup **Dr. Josip Juraj Strossmayer.**

D. Sbirke učilah.

1. Knjižnica gimnazijska imala je koncem lanjske godine 5142 sv. knjigah, 1221 program raznih učilištah, 110 zemljovidah, 27 kom. zemljopisnih atlantah, 78 listovah i 9 atlantah (14 sv.) prirodopisnih slikah. Dozvolom visoke kr zemaljske vlade, oděla za bogoštovje i nastavu od 1. sèrpnja 1873, br. 2610, prenešeno je ove godine iz gimnazijske u učeničku ili djačku knjižnicu 599 sv. K ostatku kupljeno je stranom iz paušala za popunjivanje knjižnice, stranom iz primarine 81 sv. knjigah i 1 zemljopisni atlant (16 kom.), a poklonjeno 30 sv. knjigah i 49 programah raznih učilištah. Knjižnici darovaše: Visoka kr. zemaljska vlada 1 sv.; jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti 2 sv. Rada; kr. ugarski geologički zavod 4 sv. ivěšća; dr. Samuil Spitzer, nadrabin, 1 sv.; g. Jovan Živanović, profesor u Novom Sadu, 1 sv.; g. Vilim Babić, duhovni pomoćnik, 7 sv.; učiteljski sbor ove kr. gimnazije 1 sv.; pokojni lěkar g. Makso Karojlović Brondolski 1 sv. Napokon dobi knjižnica 12 sv. od obstojale narodne čitaonice oséčke.

Od kupljenih su ove godine knjigah važnije: Alverà Joseph: Predigten und Skizzen für alle Sonn- und Feiertage des Jahres; Pěsme Nikole Dimitrovića

i Nikole Nalješkovića; Preradovića Petra pěsnička děla; Pauly's Real-Encyclopaedie der classischen Alterthumswissenschaft in alphabetischer Ordnung; Kostrenčić Ivan: Urkundliche Beiträge zur Geschichte der protestantischen Literatur der Südslaven in den Jahren 1559—1565; Dr. F. Rački: Izprave o uroti bana P. Zrinjskoga i kneza Fr. Frankopana; Dr. V. Bogišić: Pisani zakoni na slovjenskom jugu; zatim slědeći znanstveni časopisi: Zeitschrift für die gesammten Naturwissenschaften, redigirt von M. Siewert und C. G. Giebel; Zeitschrift für österreichische Gymnasien; Neue Jahrbücher für Philologie und Pädagogik von Alfred Fleckeisen und H. Masius; Das Ausland; Mittheilungen über wichtige neue Erforschungen auf dem Gesammtgebiete der Geographie von Dr. A. Petermann; Jahrbuch der k. k. geologischen Reichsanstalt; Verhandlungen der k. k. zoologisch-botanischen Gesellschaft; Vierteljahrsrevue der Fortschritte der Naturwissenschaften.

Učenička ili djačka knjižnica imala je koncem prošle godine 95 kom. knjigah. Ove godine prenešeno je u nju iz gimnazijske knjižnice 599 sv., kupljeni, koje iz sabranih kod upisivanja prinesakah, koje iz godišnjega prineska gradskoga blagajnika g. Jovana Neškovića od 5 for. 2 knjige. Osim toga pokloniše istoj knjižnici: g. Pavao Kolarić, gradski starešina u miru, 2 knj.; gospodja Ernestina Bertićeva, učiteljica, 1 knj.; g. Drag. Laner, ravnatelj gruntovnice, 1 knj.; g. Gjuro Kovačević, odvětnički věžbenik, 1 knj.; g. Vilim Babić, duhovni pomoćnik, 8 knj.; Benak Skender, lanjski uč. V. razr., 2 knj.; učenici VII. razr. 1 knj.; Rill Josip, uč. IV. razr., 2 knj.; Kallivoda Franjo i Schweizer Drag., učenici III. razr., po 1 knj.; Kurz Franjo, Posavac Tomo, Strajnić Stevo i Vilfan Edmundo, učenici II. razr., po 1 knj.; Katinčić Adolfo. uč. II. razr., 2 knj. i Bogdanović Lazar, uč. I. razr. 1 knj. Osim toga dobila je ova knjižnica kano član svetojeronimskoga družtva 3 knjige.

Knjižnica „družtva učenikah više gimnazije“ ima od lanjske godine 750 sv. knjigah razna sadèržaja, ove je pako godine družtvo što kupilo, što dobilo na dar 18 sv. Družtvu su darovali: g. Vilko Babić, duhovni pomoćnik, 9 sv.; g. Petar Fragner, poštarski činovnik, 6 programah.

2. Fizikalno-lučbena sbirka imade od prošle godine 241 komad strojevah i spravah i 29 kom. razna orudja. Ove je pako godine nabavljeno popreknjom 13 kom. strojevah, medju inimi Rhumkoffov stroj, Geisslerove cěvi, Schmidtov stroj za dokazivanje proste osovine, parostroj, munjevni sat, Neumannov stroj valni, decimalna vaga itd. Poklonjen je pako pok. lěkarom Maksom pl. Karajlovićem Brondolskim metrički sat od E. Bratasevića.

3. Prirodopisna je sbirka imala koncem prošle godine kostur čověčji, mačji, mišji, kokošji, zmijski i šaranov i priredjenu čověčju ruku, 20 sisarah, 148

pticah,, 25 vodozemacah, 50 ribah, 753 kukca, 24 štipavca, 13 korepnjakah, 22 cèrva, 2446 ljušturah i puževih kućicah, sedam inih mekušacah, 18 zrakašah, 20 koraljah, 1410 bilinah, 136 odpiljaka razna dèrva, 943 kom. rudah, 236 okminah, 172 kristalografična nalička i više yèrsti sěmenja.

Ove je godine nabavljeno poprěknjom za prirodopisnu sbirku, doznačenom visokom kr. zemaljskom vladom za preklanjsku, lanjsku i ovu godinu u iznosu od 300 for. (gl. G. dopisi) od nižih životinjah: Pelagia noctiluca, holothurnia sp., salpa runcinata i gamarus locusta; nadalje je nabavljen drugi dio rědka děla Pokornoga i Ettingshausenova, naslova: Physiotypiae plantarum austriacarum u vrědnosti od 200 for., i tako imade sada gimnazija to prekrasno dělo podpuno i napokon je još iz istih sredstvah nabavljen „Bilderatlas“ Leop. Fitzingera.

Ove su pako godine poklonili toj sbirci; Štopski lěčnik g. Dr. J. Komarek 9 komadah rědkih rudah, gospodjica Sofija Meiksnerova, učiteljica na glavnoj učioni, sbirku solih; g. Uhl 2, a g. J. N. Bartolović 5 komada pticah; nadalje je za učevnu porabu věšto naslikao te gimnaziji poklonio učenik VI. IV. razreda Ivan Stulhofer mozag Gausov i mozag Hottentota, te lubanju cèrnca i Šimpanza.

4. Sbirka starinah. Od prošle godine ima gimnazija 5 zlatnih, 554 srebèrne i 3105 bakrenih mangurah, više kolajna-spomenicah i staroga papirnoga novca. Ove je godine poklonio 1 kolajnu-spomenicu učenik II. razreda Maksim Skendjić, a g. Ruspini rog predpotopna soba.

Ine sbirke. Od něgda ima gimnazija 42 geom. Hillardtova lista, 5 listovah stereom. nacèrtakah, 73 stereom. nalička, 1 transporter, 1 kutoměr, 52 komada slikah, 30 komadah Schaenblinovih tabelah za nauk u pěvanju i 1 harmonij. Ove si je godine preporukom visoke kr. zemaljske vlade nabavila gimnazija 5 obrazacah nove austrijanske metričke měre i teže od Ernesta Matthey-Gueneta sa tekstom hèrvatskim.

E. Lětopis gimnazije.

Školska je godina 187¾. započela na ovaj gimnaziji dne 1. listopada zazivanjm Duha sv., a školski su se zakoni pročitali i raztumačili učenikom dne 3. listopada.

Tečajem su se ove školske godine sbile u učiteljskom sborų ove gimnazije slědeće proměne:

Naredbom visokoga kr. zemaljsko-vladnoga oděla za bogoštovje i nastavu od 28. rujna 1873, br. 3625 (213), imenovan je ovdašnji naměstni učitelj

g. Antun Laska pravim učiteljem požežke gimnazije i tamo preměšten, a na njegovo bude město postavljen naměstnim učiteljem kandidat gimnazijalnoga učiteljstva g. Mijo Kišpatić.

Previšnjim rěšenjem od 22. studenoga 1873. imenovan je profesor ove gimnazije, a privremeni ravnatelj požežke, Mato Gršković, ravnateljem ove gimnazije, službu je pako tú nastupio dne 8. travnja.

Naměstni učitelj g. Mijo Kišpatić imao je od 17.—24. lipnja dopust u svèrhu polaganja učiteljskoga izpita u Beču.

Zdravlje je učiteljah i učenikah bilo tečajem ove školske godine povoljno, imenito nije bilo na zavodu nikakve pošastne bolesti. Umro je pako ove godine jedan učenik i to Lavoslav Weltmann iz IV. razreda.

Sastanke su učenikah više gimnazije u svèrhu literarnoga naobraženja nadzirali i rukovodili gg. profesori Josip Pavec i Mijo Kišpatić.

Pèrvo se je polgodište zavèršilo dne 14., drugo započelo dne 20. veljače, a školska godina zaključila dne 29. sèrpnja.

F. Služba božja.

Šolska je godina započela pěvanom sv. misom i zazivanjem duha svetoga, a zavèršila pěvanom sv. misom i sa „Tebe Boga hvalimo“.

Osim toga je prisustvovala gimnazialna mladež pěvanim sv. misam na previšnje godove Njihovih Veličanstvah i světčanostim prilikom proslave vladalačke dvadesetpetgodišnjišice Njegova ces. i kr. apoštolskoga Veličanstva našega premilostivoga Gospodara Franje Josipa I., nadalje pobožnostim uzkèrsnim, pobožnostim na dan sv. Alviža i sv. Ćirila i Metuda i napokon običajnim provodom na proševne dane i Tělovo.

Tečajem pako cěle godine, osim dobe zimske, imali su učenici svakdanju službu božju u cèrkvi častnih Otacah Franjevacah, a svake su nedělje slušali poslě mise rěč božju, propovědanu učenikom više gimnazije profesorom nauka věre g. Skenderom Mandtom, a učenikom niže gimnazije, župnim pomoćnikom g. Franjom Kaupom. Izpovědili su se pako učenici i ove godine po propisu 5 puti, svaki put pripravljeni na te svete čine shodnom propovědi, večernjom i blagoslovom.

G. Važniji dopisi, tičući se škole.

1. Dopisom od 24. rujna 1873. br. 3985 (216), preporučuje visoki kr. zemaljsko-vladni oděl za bogoštovje i nastavu II. i III. svezak Schubertova prirodopisa, pohèrvatjena Ljud. Modcem, za nabavu.

2. Naredbom od 27. rujna 1873, br. 4131 (217), dozvalja i preporuča vis. kr. zemaljsko-vladni oděl za bogoštovje i nastavu za učevnu porabu na gimnazijah Sallustova Jugurthu, providjena tumačem od gimnazij. profesora Franje Meiksnera.

3. Naredbom od 5. sěčnja 1874, br. 4439 iz 1873 (4), preporučuje vis. kr. zem. vl. za bog. i nast. za učevnu porabu němačku věžbenicu od V. Lipeža, dio II.

4. Dopisom od 6. veljače 1874, br. 513 (27), preporuča vis. kr. zem. vl. oděl za bog. i nast. kano pomoćnu knjigu dělce profesora Armina Šrabca: Marka Tulija Cicerona rad i život.

5. Naredbom od 28. ožujka o. g., br. 1193 (55), ustanovljuje vis. kr. zem. vl. oděl za bog. i nast. osim jur postojećih popręknjah za učila na ovoj gimnaziji, počam od ove školske godine, još i poprěknju od godišnjih 100 for. za popunjivanje i uzdèržavanje prirodopisne sbirke, doznačajuć ju podjedno na izplatu za ovu i za prošlu te preklanjsku godinu u ukupnom iznosu od 300 for. i povišujuć uz to i obstojalu jur dosad poprěknju za nabavu fizikalnih spravah i za fizikalno-lučbene pokuse od 120 na 140 for. na godinu, tako da će se odsele svake godine izplaćati ovoj gimnaziji iz sredstvah zemaljskih slědeće poprěknje: a) za nabavu fiz. spravah i za fizikalno-lučbene pokuse 140; b) za popunjivanje i uzdèržavanje prirodopisne sbirke 100; c) za popunjivanje gimnazijsko-učiteljske knjižnice 100; d) za nabavu nadarbenih knjigah 60 for., ukupno 400 for. na godinu.

6. Naredba vis. kr. zem. vl. oděla za bog. i nast. od 17. lipnja o. g., br. 2474 (114), ponavlja nekoje jur postojeće propise glede pripusta k izpitu zrělosti, naglasajuć naročito, da se imadu svi učenici VIII. razreda klasificirati za II. polgodište VIII. razreda prije pismenih izpitah zrělosti, te da se onaj učenik, koji tude dobude iz kojega predmeta nedovoljan red, ka izpitom zrělosti prije izminutja godine danah ne smije pripustiti, dok na ime opetujuć VIII. razred, ne poluči dovoljan napredak u svih učevnih predmetih.

H. Izpiti.

a) godišnji izpiti. Učenici su rimo-katoličke věre izpitani iz nauka věre u I. pol. dne 3. veljače, a u II. dne 10. sèrpnja u prisutnosti biskupskoga pověrenika, prečastnoga g. Josipa Heima, gradskoga župnika, začastnoga kanonika i opata. Učenici gèrčko-iztočne věre izpitani su iz nauka věre u I. pol. dne 3. veljače. a u II. dne 16 sèrpnja; učenici pako izrajilske věroizpověsti u I. pol.

dne 20. siečnja, a u II. dne 12. sèrpnja. Prelazni su se izpiti iz ostalih učevnih predmetah obavili u pojedinih razredih izmedju 11. i 23. sèrpnja.

b) Izpiti zrělosti. Od 10 učenikah, što su se bili koncem prošle školske godine tomu izpitu podvèrgli, proglašena bijahu 3 zrělimi s odlikom, 6 zrělimi, a jednomu je bilo dozvoljeno podvèrći se na novo izpitu početkom ove školske godine. Pri tom bude izpitu i taj učenik proglašen zrělim, kao i još jedan vanjski učenik, kojemu bijaše takodjer dozvoljeno polagati izpit tom prilikom.

Ove se je školske godine prijavilo za izpit zrělosti svih 7 javnih učenikah. Šestorica su pristupila k izpitu, a jedan je od njega rad nedovoljna naprědka u II. polcću morao odustati. Od te šestorice proglašen je 1 zrělim s odlikom, a 5 zrělimi.

Družtvo za podporu siromašnih ali vrědnih učenikah.

Povodom, što je Njegova Preuzvišenost biskup djakovački Dr. Josip Juraj Strossmayer prigodom svoga naměštenja u čast velikoga župana sl. županije virovitičke g. 1861. kano ostalim ovozemaljskim gimnazijam tako i osečkoj 1000 for. na korist siromašnih učenikah velikodušno poklonio, pozvalo je bivše kr. naměstničko věće dopisom od 20. lipnja 1863 br. 8178/1660 slavno poglavarstvo kr. i sl. grada Oseka, da nastoji o tom, kako bi se i u Oseku po priměru drugih gradovah ustrojilo družtvo za podporu siromašnih ali vrědnih učenikah ovdašnje kr. gimnazije te da bi se u tu svèrhu pomenuta gore glavnica upotrebiti mogla.

Usled toga visokoga naloga pozvalo je slavno gradsko poglavarstvo dne 12. prosinca 1863 ovdašnje gradjanstvo na izjavu, tko bi od njih k tomu družtvu pristupiti želio. Tomu pozivu odazvalo se je do skora 170 dobročiniteljah učeće se mladeži, koji su svoju pripravnost k družtvu kano članovi pristupiti ne samo očitovali nego i činom posvědočili. Sabralo bo se je već tada do 360 for. prinesakah u tu svèrhu. Nu vladajuće izmedju pojedinih dělovah grada takmenje osujeti oživotvorenje toga dobrotvornoga družtva te bijaše dokazom, kako težnja za najboljim može biti zaprěkom dobromu. S toga je slavno gradsko poglavarstvo dne 6. studenoga 1866 br. 3645 kr. naměstničko věće izvěstilo, da nije kadro družtvo za podporu siromašnih učenikah sastaviti. Zato bude visokim odpisom od 24. studenoga 1866 gimnazijsko ravnateljstvo pozvano, da ono uz pripomoć gradskoga poglavarstva pronadje način, kako bi se to društvo u Oseku ustrojiti dalo.

Tadanji ravnatelj g. Živko Vukasović i gradski starešina g. P. Kolarić kao zastupnik gradskoga poglavarstva pozvaše dne 6. veljače 1867 svu gg. upisnike iz god. 1863 na očitovanje, da li imadu nakanu i na dalje kod toga družtva kano članovi ostati. Skoro sva gg. upisnici ostadoše vèrni svomu prijašnjemu obećanju. Nu u skupštini na dan 17. veljače sazvanoj, da bi se u njoj potrěbni koraci radi konačnoga ustrojenja družtva učinili, izjaviše izaslanici gornjega grada, da kane gornjogradjani sbog slaboga učešća ostalih dělovah grada sami ustrojiti družtvo za podporu siromašnih učenikah te zamole predsědnika g. Živka Vukasovića, da bi za nje osebice urekao sastanak u gornjem gradu. Toj njihovoj želji bi zadovoljeno i sastanak gornjogradjanah na dan 24. veljače 1867 urečen. U tom sastanku izjaviše svi, da će ustrojiti „gornjogradsko družtvo za podporu siromašnih ali vrědnih učenikah kr. osěčke gimnazije“ ter odmah izabraše i odbor, koji bi družtvena pravila izradio. U tom odboru bijahu gg. Živko Vukasović, P. Kolarić, J. D. Prukner, H. Marinović, E. Moll i S. Spitzer. Pravila po tom odboru izradjena bijahu u sastanku dne 17. ožujka 1867 pretresana i napokon s njekojimi proměnami primljena i kr. naměstničkomu věću dne 28. ožujka na potvèrdu podnešena. Kr. naměstničko věće povratilo je odpisom svojim od 17. svibnja 1867 br. 6684 pomenuta pravila, da se u smislu §. 9. družtvenoga zakona od 26. studenoga 1852 ustanovom, tko da će družtvo zastupati naprama trećim osobam i oblastim i kako će se postupati pri razpravljanju parbah porodivših se iz družtvenih odnošajah. Osim toga, da treba opreděliti, koliko članovah najmanje mora prisutnih biti u glavnoj skupštini, da se može valjan zaključak stvoriti.

Glede gore pomenute zaklade preuzv. g. biskupa Dr. Josipa J. Strossmayera odredjuje se istim odpisom, da se imadu kamati u smislu zakladateljeva očitovanja od 29. svibnja 1863 br. 483 družtvu za podporu siromašnih učenikah na razpolaganje stavljati; u ostalom pako uprava glavnice slavnomu gradskomu poglavarstvu pověrena ostati. U tom smislu bi slavno gradsko poglavarstvo pozvano, da izda zakladnicu a od te da se pravilom priloži věrodostojan prepis. Ova poslědnja odredba postala je zaprěkom, da nije družtvo već godine 1867 u život stupilo; jer zahtěvane proměne ili bolje rečeno nadopunjci predloženih pravilah nisu bile bitne naravi te nisu mogli ustrojenje držtva smetati.

Premda je slavno gradsko poglavarstvo na naročiti poziv kr. naměstničkoga věća od 9. rujna 1867 br. 12501/2702 zakladnicu o gore pomenntoj Strossmayerovoj zakladi u željenoj formi dne 10. prosinca 1867 br. 3823 izdalo, to je ipak cěla stvar kod visoke vlade ostala nerěšena, tobože da joj nije pomenuta zakladnica prispěla.

U tom stanju našao je prof. Josip L. Pavec to pitanje, kad je po odlazku bivšega ravnatelja g. Živka Vukasovića upravu gimnazije privremeno preuzeo. Uvidiv, da je zakladnica o Strossmayerovoj zakladi glavnom zaprěkom konačnomu oživotvorenju družtva, predloži slavnomu gradskomu poglavarstvu, neka bi se gore pomenuta glavnica preuzv. g. biskupa Strossmayera, koja je do tada na 2321 for. 13 kr. narasla, smatrala temeljnom glavnicom zaklade Strossmayerove a od odpadajućih svake godine kamatah neka se poděljuju godišnje podpore dvojici ili trojici učenikah kr. osěčke gimnazije. Slavno gradsko poglavarstvo usvojilo je glasom odpisa od 5. listopada 1872 br. 3875/pol., ovaj predlog gimnazijskoga ravnateljstva a i preuzvišeni gospodin bisknp Josip J. Strossmayer odobrio je odpisom svojim od 9. studenoga 1872 br. 1146, posvema ovu odluku slavnoga gradskoga poglavarstva te je ujedno i na to pristao, da se poděljivanje godišnjih podporah pověri gimnazijskomu ravnateljstvu sporazumno sa učiteljskim sborom a gradskomu poglavarstvu da se svake godine podnese račun o primljenom i izdanom novcu.

Ovim novim uredjenjem Strossmayerove glavnice kano posebne zaklade odpala je glavna zaprěka oživotvorenja družtva, pitanje najme o zakladnom listu, te je tadanji poslovodja ravnateljstva prof. Josip L. Pavec kano predsědnik sazvao postojeći privremeni odbor za ustrojenje gornjogradskoga družtva za podporu siromašnih učenikah, koji je u svojoj sědnici dèržanoj dne 24. studenoga 1872 odredbe gradskoga poglavarstva i biskupa Strossmayera o gore pomenutoj glavnici na znanje primio i podjedno i na to pristao, da se družtvena pravila u smislu visokoga odpisa od 17. svibnja 1867 br. 6684/1382 pošto se zahtěvane proměne nikakove bitne ustanove netiču, popune i izprave. Ovako izpravljena pravila podnese gimnazijsko ravnateljstvo dne 27. studenoga 1872 visokoj kr. zemaljskoj vladi na potvèrdu, koja ih odpisom od 18. travnja 1873 br. 3529/755 povrati s uputom, da se imadu u njih još njekoji većinom samo stilistički izpravci preduzeti. Po tom naputku izpravljena pravila budu napokon odpisom visoke kr. zemaljske vlade, oděla za nutranje poslove od 18. srpnja 1873 br. 6352/1343 potvèrdjena i odobrena i glase ovako:

PRAVILA

družtva za podporu siromašnih ali vriednih učenika kr. gimnazije u Osieku.

§. 1. Značaj družtva. Družtvo za podporu siromašnih ali vriednih učenika kr. gimnazije osječke jest privatno družtvo.

§. 2. Svrha družtva. Svrha družtva jest ta, da podupira siromašne ali vriedne učenike kr. gimnazije osječke bez razlike vjere

a) knjigami školskimi i pomoćnimi (učenike niže i više gimnazije);
b) odjećom (učenike niže gimnazije);
c) gotovim novcem (učenike više gimnazije).

§. 3. Sredstva družtva. Sredstva, koja družtvo za postignuće te svrhe upotrebljava, jesu:
a) godišnji prinesci utemeljitelja i redovitih njegovih članova;
b) darovi plemenitih prijatelja gimnazijske mladeži.

§. 4. Članovi družtva. Družtvo sastoji:
a) iz utemeljitelja;
b) iz redovitih članova.

Utemeljiteljem smatra se svaki član družtva, koji položi najmanje 50 for. a. vr. ili u jedan put ili u 5 godina po 10 for. a. vr. Prinesci utemeljitelja mogu se samo za uglavničenje upotrebiti (§. 9).

Redovitim članom družtva jest svaki dobročinitelj, koji svake godine plaća najmanje po 1 for. a. vr.

§. 5. Primanje članova. Da tko uzmože postati članom družtva, mora sam takovu želju ustmeno ili pismeno upravljajućemu odboru najaviti, naznačiv ujedno svoje ime i prezime, svoj stan i godišnji novčani prinesak. Potom će ga odbor za takova priznati i medju članove upisati.

§. 6. Prava članova. Svi članovi izbrojeni u §. 4. imadu bez obzira na veličinu godišnjega prineska jednaka prava. Svaki član ima dakle u skupštini samo po jedan glas.

Članovom izvan Osieka stanujućim dozvoljuje se, da kod razprava u glavnoj skupštini mogu sudjelovati i po punomoćnicih. U slučaju takova zastupanja nesmije ista osoba imati više od 3 glasa uključivo svojega.

§. 7. Dužnosti članova. Članovi družtva obvezuju se, da će u obće svrhu družtva naznačenu u §. 2. čim bolje promicati, a na poseb da će:
a) svoje godišnje prineske za svaku školsku godinu u napried najkasnje do konca srpnja plaćati.
b) broj družtvenih članova po mogućnosti umnožavati.

Članovi, koji svoj prinesak kroz jednu godinu neplate, neprijavivši prije te godine svoj izstup, smatraju se za buduće kao da su izstupili, ali obvezani su, obećani prinesak za tekuću godinu svakako platiti. Isto tako prestaje biti članom, tko svoj izstup prijavi pismeno ili ustmeno ali svakako do 31. listopada. Kasnija prijava izstupa neoslobodjuje od plaćanja prineska za tekuću godinu.

§. 8. Uprava družtva. Poslovi družtva upravljaju sami članovi, i to;
a) po svojoj glavnoj skupštini;

b) po svojem upravljajućem odboru.

§. 9. Glavna skupština. Poslovi, koji se pridržavaju odluci glavne skupštine, jesu ovi:

a) izbor upravljajućega odbora uz jedino u §. 10. naznačeno ograničenje;

b) odobrenje godišnjega izvješća upravljajućega odbora o djelovanju družtva;

c) odredjenje onoga diela godišnjega prihoda, koji se družtvenoj glavnici svake godine pridodati ima;

d) način uloženja toga diela i prinesaka od utemeljitelja (§. 4);

e) moguća promiena pravila;

f) razvrgnuće družtva.

Da se valjan zaključak stvoriti uzmože u stvarih pod a), b), c) i d) izbrojenih, mora biti u skupštini barem 20 članova budi osobno, budi po punomoćnicih zastupanih. Za valjanost zaključka pod e) navedenoga potrebna je većina barem od $^2/_3$ glasova. Osim toga imati će se zaključak o preinačenju pravila podnieti na potvrdu zemaljskoj oblasti. Većina glasova potrebna za valjan zaključak o razvrgnuću družtva ustanovljuje se u §. 16.

Zaključci se stvaraju absolutnom većinom glasova.

Pravilno obdržaje se u godini samo jedna glavna skupština. Nu ipak može upravljajući odbor takovu uviek sazvati, kadgod to za potrebno pronadje, a dužan je ju sazvati, ako mu se preda od deset članova podpisani predlog, koji bi ju zahtjevao.

§. 10. Upravljajući odbor družtva. Sve poslove družtva, osim onih u §. 9. izbrojenih, obavlja upravljajući odbor družtva.

Upravljajući odbor družtva se sastoji iz devet članova, od kojih se uviek trojica (ravnatelj i dva profesora) uzimaju iz gimnazijskoga učiteljskoga sbora.

Upravljajući si odbor većinom glasova izmedju sebe bira predsjednika, perovodju i računovodju.

Odbornici obavljaju poslove bezplatno.

Ako tečajem godine koji odbornik izstupi, nadopunjuje se odbor sam iz članova družtva, pa to popunjenje valja do prve glavne skupštine.

Po izmaku godine mogu izstupljujući odbornici i opet odmah izabrani biti.

Da upravljajući odbor valjane zaključke stvarati može, mora barem pet članova u sjednici prisutnih biti.

§. 11. Zastupanje družtva. Predsjednik družtva ima družtvo prama trećim osobam i oblastim zastupati.

§. 12. Izjednačivanje razmirica. Razmirice proiztičuće iz družtvenih odnošaja izmedju predsjednika i odbora ili predsjednika i pojedinih

članova izjednačuje obranbeni u tu svrhu izabrani sud sastojeći se iz 3 osoba, od kojih po jednu izabire svaka stranka a treću pomenuti izabranici.

§. 13. Početak godine. Družtvena godina započima sa 1. studenom. Toga mjeseca ima se obdržavati i redovita glavna skupština, na koju se svi članovi 14 dana prije pozvati imadu.

§. 14. Podieljenje podpore. Podporu mogu od družtva dobiti samo oni javni učenici kr. osječke gimnazije, koji su siromašni a uz to bezbrikorna ćudoredna vladanja i barem dovoljna napredka u naucih.

Knjige, što ih učenici od družtva dobiju, imadu družtvu povratiti na koncu školske godine. Samo oni učenici imadu knjige i prije konca školske godine povratiti, koji bi tečajem godine iz škole izstupili.

Podpora u gotovom novcu nemože za pojedinoga učenika u istoj godini preseći svotu od 40 for. a. vr.

§. 13. Gubitak podpore. Podporu od strane družtva gubi učenik:

a) ako na koncu prvoga ili drugoga polećа nedobije svjedočbu najmanje prvoga obćega reda;

b) ako dobije nepovoljan red iz ćudorednosti;

c) ako se u učenika okolnosti imetka poboljšaju;

d) ako prestane biti javnim učenikom kr. gimnazije osječke.

Učenici, koji s razloga a) ili b) izgube podporu, mogu ju opet dobiti, ako su si napredak u naucih ili čudoredno vladanje popravili.

§. 16. Razvrgnuće družtva. Predlog, da se družtvo razvrgne, ima se članovom dati na znanje u onom pozivu, kojim se pozivaju u dotičnu glavnu skupštinu. S toga se mora svaki takov barem od 10 članova podpisani predlog upravljajućemu odboru najaviti najkašnje do 15. listopada. Da se o razvrgnuću družtva valjan zaključak učini, potrebno je, da su u skupštini $^2/_5$ svih članova zastupane i da od njih $^2/_3$ na to pristanu.

Ako bi se družtvo s kojega razloga razvrglo, predati će se sav družtveni imetak upravi zastupnika grada Osieka, koji će ga pod nadzorom ovozemske školske oblasti imati upotrebiti na podpore siromašnih ali vriednih učenika kr. osječke gimnazije. Ujedno se ima o tom izviestiti i visoka kr. zemaljska vlada.

Na temelju tih pravilah sastade se dne 9. studenoga 1873 prva glavna skupština, u kojoj bi najprije izabran upravljajući odbor za tekuću godinu. Taj sačinjavaju sada gg. Valentin Čičigoj, perovodja, Vaso Gjurgjević, Mato Gršković, Franjo Knittl ml., Andrija Kodrić, Dragutin Lanner, računovodja, Hugo

Marinović, Josip L. Pavec, predsědnik i Dr. Samuil Spitzer. Osim toga bi zaključeno, da se družtvo nenazivlje „gornjogradskim“ nego u obće „družtvom za podporu siromašnih ali vrědnih učenikah kr. osěčke gimnazije“, i to s toga, što se neima niti kod pobiranja prinesakah niti kod podupiranja učenikah samo na gornji grad ograničiti, nego svoje dělovanje na cěo Osěk i okolicu razširiti. Nadalje bi naloženo odboru, neka učini shodne korake, kako bi se gore pomenuta zaklada preuzvišenoga gosp. biskupa Josipa Jurja Strossmayera družtvu na razprolaganje stavila. Oba ova zaključka glavne skupštine imadoše željeni uspěh; jer odpisom visoke kr. zemaljske vlade, oděla za unutarnje poslove od 18. ožujka 1874 br. 3440/795 bijaše gore označena proměna družtvenih pravilah odobrena a odlukom visoke kr. zemaljske vlade, oděla za bogoštovje i nastavu od 21. ožujka 1874 br. 918 bi dozvoljeno, da se godišnji kamati od Strossmayerove zaklade družtvu na razpolaganje stavljaju.

Upravljajući odbor děržao je tečajem ove godine 6 sědnicah. Odmah iz pèrve sědnice umoli poznate rodoljube iz povećih městah i kotarah, da bi kano pověrenici u svojoj okolici družtvene svèrhe promicali. Do sada se toj plemenitoj zadaći odazvaše: 1. g. Josip Božanić u Vukovaru, pristupiv sam kano utemeljitelj i sakupiv 22 redovita člana; 2. g. Dr. Franjo Kviring u Slatini, pristupiv sam kano utemeljitelj i sakupiv 8 utemeljiteljah, 7 redovitih članovah i 18 for. kano dar; 3. g. Eduard Sieber u Valpovu, pristupio sam kao redoviti član i pribaviv osim toga družtvu 1 utemeljitelja i 5 redovitih članovah; 4. g. Sime Čižmarević u Djakovu, pristupiv sam kano redoviti član i pribaviv družtvu 1 utemeljitelja i 11 redovitih članovah; 4. g. Leopold Kohn u Đ. Miholjcu, pristupiv sam kano redoviti član i pribaviv družtvu 7 redovitih članovah.

U Osěku samom zauzeše se za družtvo te mu više članovah pribaviše osim odbornikah gg. Franjo Čegetek, Josip Horvat, Josip Forko, Andrija Paleček, M. Babljak, Gjorgje Stojaković, Ivan N. Hummel i Mijo Prelog.

Hvala im svim na njihovu rodoljubnom požèrtvovanju.

Gg. lěčnici Dr. Josip Kalivoda u gradu, Dr. Antun Lobmayer u gornjem i Dr. J. Moačanin u dolnjem gradu preuzeše bezplatno lěčenje siromašnih učenikah.

Tečajem ove školske godine bi poděljeno podporah u gotovu novcu 234 for. 40 nov., zatim 14 kaputah, od kojih pokloni 1 g. Antun Hegedušević, 12 hlače i 12 parih cipelah i 1 šešir. Školske knjige imadoše 32 učenika.

Članovi družtva.

1. Utemeljitelji: P. n. gospodin biskup djakovački Dr. Josip Juraj Strossmayer sa glavnicom od 2321 for 13 nov.; g. Karlo pl. Mihalović sa svo-

tom od 210 for. 87 nov.; g. J. C. Adamović Cepinski sa 200 fr.; g. Karlo grof zu Eltz sa 100 for. Utemeljitelji sa 50 for. u Osěku: gg. Altgeier Ivan, Blau Jos. Gustav, Beck Antun, Ivan pl. Delimanić, Nikola pl. Delimanić, Ebert Adam, Füller Hinko, Georgijević Miloš, Gjurgjević Vaso, Gillming Ladislav, gdja Magd. pl. Goriuppova, gg. Viktor pl. Goriupp, Hartl Ignjat, Heim Josip, Hummel Ivan N., Jeras Josip, Dr. Kalivoda Josip, Knittl Franjo, Kodrić Andrija, Kolarić Pavao, Kovačić Edmund, Lanner Dragutin, Lužinski Skender, Mandt Skender, Marinović Hugo, gdja Fanni Masperova, gg. Medić August, Mendl Igujat, Mohatsy Ferd., Mušić Ernesto, Najer Sigmund, Neffe Antun, Nešković Jovan, Neuwirth L., Nepomucki Mato, Paleček Andrija, Pavec Josip L., Ladislav grof Pejačević, Popović Ilija, Sedlaković Josip, gdja Seidlingova Theresa, gg. Schwarz Heinrich, Dr. Stanković Petar, Šandor Karlo, Šarčević Andrija, Šiprak Janko, Thum Adolfo, Thürner Fr., gdja Magdalena bar. Unukićeva, zatim Slavonska zemaljska središtna štedionica, gornjogradska štedionica, dobrotvorno družtvo sv. Ignjata, činovuička zadruga, gornjogradska zalagaonica i prištedno i pripomoćno družtvo. U Djakovu prečastni stolni kaptol; u Našicah g. Žiga Ivković, u Pešti g. Petar grof Pejačević; u Podgoraču g. Pavao grof Pejačević; u Slatini Tèrgovište Slatina i gg. Dr. Fr. Kviring, Adam Bauer, Josip Gürth, S. Deutsch, Emil Ostoić, Jac. Schmutzer, Antun Levanić i Alex. Popović; u Valpovu gg. Gustav bar. Prandau i Ivan Černy; u Vukovaru g. Svetozar pl. Kušević i Josip Božanić; u Zagrebu g. biskup Ivan Kralj.

2. Redoviti članovi a) sa godišnjim prineskom od 25 for. g. vladajući knez Schaumburg-Lippe;

b) sa godišnjim prineskom od 10 for. gg. Mato Horvat, Miroslav pl. Kraljević i Nikola Živanović.

d) sa prineskom od 6 for. g. Eduard Gottliebović.

e) sa prineskom od 5 for. gg. Vaso Athanasiević, Franjo Anaković, Dr. Ignjat Blauhorn, Josip Belović, Ferdinand Blau, Stanko Filipović, W. Grundmann, Tad. Gottschalk, gdja Anna Gillming, gg. Josip Hiller, Dr. Antun Hegedušević, gdje Horning et Deszáthy, gg. Nikola Havel, Jovan Jovanić, N. Jung, Mijo Kišpatić, D. W. Klein, Le Maître Albert, B. Maydl Petar Modesti, Adolfo Mayer, Ferd. Mohatsy, Ivan Pinter, Mijo Prelog, Eduardo Streer, Sigm. Schwarz, Ignjat Wagner, Josip Vitanović, Pr. Useničnik, svi u Osěku; zatim g. Adam Bobić u Odvorcih; gg. Dragutin Čačinović, Adolfo Eisenbarth, Adolfo Jung, Josip Rotter, Eduard Sieber i Josip Schwarz u Valpovu; Franjo Szabo u Slatini.

f) sa godišnjim prineskom od 4 for. gg. Josip Aue, Ign. Dettel, Andrija Ruppert, M Szödenyi i Nikola Thaller, svi u Osěku.

g) sa godišnjim prineskom od 3 for. g. Eduard Breitenfeld, gdja Ana Czako, gg. Franjo Čegetek, Valentin Čičigoj, Ferdo Eisenbarth, Franjo Gillming, gdja Julijana Humelova, gg. Antun Hržić, Max pl. Karojlović, Franjo Krajčović, Julij Köröš, M. Laya naslědnici, Kosta Nedeljković, Franjo Pinterović, Vladoje Schmidt, Gjuro Šiprak, C. Valentin, Adolfo Waldinger i Jovan Živanović.

h) sa godišnjim prineskom od 2 for. gg. Drag. Axmann, Ferdo Anlauf, Andrija Altgeier, Leopold Blau, Gjorgje Babić, Mladen Belajčić, Petar Bastalić, Vaso Bosanac, Drag. Breslauer, Josip Bertozzi, Koloman Bunjik, Tomo Benko, Baltazar Čalogović, Milan Dugački, Ljuboslav Demković, Lazar Davidović, Stěpan Dugački, Eugen Folk, Josip Forko, Josip ml. Foezmayer, Ignjat Florschitz, Franjo Fabian, Ivan Florsckitz, Alois Flambach, Antun Felingstein, Filip Gričer, Fr. Gradišnig, Stěpan Gross, Petar Georgiević, Pajo Georgiević, Luka Gjurković, gdja Elisa Glembay. gg. Stěpan Heim, Andrija Holub, Franjo Hoker, Josip Heinnisch, Josip Hüverth. Alexander Hochetlinger, Ivan Heštera, Antun Hochstetter, Ivan Hermann, Josip Horvat, Josip Johanides, Adam Ibišić, Antun Joanović, Lavoslav Jttlinger, Jakob Jeseršek, Josip Janković, Franjo Klofutar, Franjo Krachler, N. Kniewald, Ivan Kugler, Stěpan Kugler, Matija Kolarić, Juraj Kovačević, Josip Lehner, Dr. Antun Lobmayer, Miloš Lončarević, Josip Laudenbach, Hugo Meixner, Ciro Milanković, Antun Muć, Benedikt Niederle, Josip Obersohn, Andrija Pakšec, Adolfo Petvaidić, St. Pezerović, Juraj Penz, Ferdo Pažur, Josip Petru, Bogdan Penjić, Martin Predragović, Ferd. Redlstein, Antun Rukavina, Paja Radanović, Dr. Samuil Spitzer, Ivan Štefinović, Mijo Spitzmüller, Ignjat Sudić, Gjorgje Stojaković, Ferd. Schmidt, Ferdinand Schmidt, Ivan Schmidt, Ivan Schramm, Ferdinand Sedlaković, Gustav Šeibert, Adolfo Šram, Věkoslav Šegec, Stěpan Šegec, Franjo Wunderlich i Petar Zarić, svi u Osěku; zatim gg. Koloman Bauer u Slatini, Gjuro Gamperl u Djakovu i Leopold Kohn u D. Miholjcu.

h) sa godišnjim prineskom od 1 for. gg. Marko Axentijević, Stěpan Bertić, Josip Bartholović, gdje Barbara Brožanova i Ernestina Bertićeva, gg. Vilim Babić, Juraj Bičanić, M. Čeh, Josip Dugački, Danilo Draganić, Moritz Eckel, Gustav Eckel, Dimitrije Jezdimirović, Barth. Gillming, Jakob Greguričević, Garso György, Sigm. Guttmann, Franjo Horvat, Matija Ignjić, Iso Isajlović, Ivan Jahl, J. Janošević, Gliša Janković, Andrija Kokstein, At. Kerečky, Franjo Knittl sen., Jos. Krauss, Moritz Klein, Josip Knittl, Stěpan Kralj, Franjo Könczöl, Franjo Kaup, Drag. Karlíček, gdja Kath. Lannerova, gg. Leopold Lang, V. Muačević, Dr. Ivan Muačanin, L. S. Mesarović, Stěpan. Masper. Ant. Maulbeck, Stěpko Planer, gdčna Sofija Popovićeva, gg. Lovro

Pogorelac, Lazar Popović, S. Poznanović, Ignjat Rittig, Gjuro Rožić, Paja Radojčić, Ivan Ruspini, Franjo Raymann, Franjo Stejskal, Mijo Štefinović, Albin Stoos, Franjo Stražimir, Julij Stapf, M. Šabljak, Ivan Sabljar, Jakob Sudić, And. Simonović, M. Sablica, Kajetan Šeper, Franjo Šiprak, Ivan Vilfan, Ignjat Weldt, Ludwig Wolfschitz, Eduard Wallo, Josip Unfogel i I. Zierer, svi u Osěku; zatim gg. Luka Babić, Šime Čižmarević, Josip Kaurić, Vilim Korajac, Dr. Ivan Koharić, Dr. Jos. Paus, Hermann Sommer, Gjuro Streit, Jakob Stojanović, Josip Šestak, Dragutin Šlivarić i Alex. Tomić u Djakovu; g. Ilija Topalović u Almašu; g. Ed. Knežević u Čepinu; g. F. Magjarević u Bělom Brdu; g. Ignjat Brichter u Golincih; g. M. Baran u Podgajcih; gg. J. Mladjenović, T. Radinović, B. Sitzer i C. Zechmeister u D. Miholjcu; g. Moritz Deutsch u Miljevcih; g. Ivan Stojaković u Odvorcih; gg. Ivan Blažetić, Jakob Deutsch i Antun Sokačić u Slatini; gg. Ludwig Flamm, N. Fürst, Petar Grčić, Milan Hadžić, D. Janković, A. Krajčović, Petar Kovačević, N. Landesmann, Jovan Marković, Karlo Müller, Moritz Obersohn, Stěpan Popović, Ilija Perkačanski, Alexa Paunović, M. Rajnović, Jovan Rončić, F. Resch, Dr. Ivan Rogulić, N. Singer, Sam. Wachsler, Alois Wertheim i Ivan N. Vlašić u Vukovaru.

3. Darovatelji: G. Josip Ritteser darovao je družtvu dionicu osěčkoga gornjogradskoga družtva kasine i kazališta u nominalnoj vrědnosti od 100 for. U novcu poklonili su družtvu po 5. for. gg. Dr. Fr. Zechmeister i Simon Frank i gdčna Magd. Šreplova u Osěku; gg. Josip Derežan, Konst. Popović i Miloš Milanković u Slatini i Antun Ittlinger u Račinovcih; po 2 for. g. Stěpan Drakulić i samostan oo. kapucinah u Osěku i Karlo Ragg u Slatini; po 1 for. gg. Antun Beck i Josip Heim u Osěku i gg. Ignjat Benczenleitner, Julij Mayer, Gjuro Lazić, Mitar Sivanić, Samuel Wohl i Ludwig Mauthner u Slatini.

Školskih knjigah dobi družtvo na dar od gg. Vilima Babića i Dragutina bar. Kušlana i od više učenikah ove kr. gimnazije.

Izkaz

o dohodku, trošku i imovini družtva za podporu siromašnih učenikah.

Dohodak.	for.	nov
Uplata članovah utemeljiteljah .	1490	87
Glavnica podpori siromašnih učenikah naměnjena i do ustrojenja družtva u gradskoj blagajni uložena	320	20
Glavnica od glasbeno-deklamatorne zabave god. 1867 unišla i družtvu naměnjena . . .	100	—
Kamati od tih glavnicah . .	43	4
Uplata redovitih članovah . .	552	75
Uplata darovateljah	44	—
Kamati od uloženih glavnicah .	64	58
Ukupno . .	2615	44

Izdatak.	for.	nov
Podpore u gotovu novcu . .	234	40
Za oděću i obuću	215	70
Za školske knjige	46	74
Za lěkove	1	96
Za nabavu hèrv.-slav. razteretnicah u iznosu od 1900 for. .	1453	50
Upravni troškovi (tiskanje pravilah, poštarina, raznovèrstne tiskanice i t. d.)	34	40
Ukupno . .	1986	70

Zakladna imovina sastoji se u:

Glavnici preuzv. g. biskupa Josipa Jurja Strossmayera (hèrv. slav. razteretnica od 1850 for., dèržavna zadužnica i od 100 for. i 371 for. 13 nov. uloženih kod grada Oseka)	2321	for.	13	nov.
Hèrv.-slav. razteretnicah u iznosu od	1900	„	—	„
Dèržavnoj zadužnici u iznosu od	50	„	—	„
Privatnoj obveznici	200	„	—	„
Dionici gornjogradske kasine i kazališta	100	„	—	„
Gotovini preostaloj koncem godine, od koje je uloženo 215 for. 39 nov. sa 7% u slav. zem. središtnoj štedionici, 317 for. 76 nov. sa 7% i 67 for. 55 nov. sa 6% u osěčkoj štedionici a 28 for. 4 nov. u blagajničkoj gotovini	628	„	74	„
Ukupno . . .	5199	for.	87	nov.

Josip L. Pavec
predsědnik.

I. Podpore i darovi

a) Podpore. iz zaklade preuzvišenoga gospodina biskupa Dra. Josipa Jurja Strossmayera dobili su koncem ove školske godine podpore ovi učenici: Balić Ivan iz VII. raz. 50 for, Uzelac Milorad iz VII. raz. 33 for. 74 nov., Užarević Matija iz VI. raz. 20 for., Jergović Franjo i Pavić Mato iz IV. raz. svaki po 40 for., Rill Josip iz IV raz. 50 for., Gjelatović Pavao iz I. raz. 40 for.

Iz zaklade pokojnoga Josipa Bereševióa, nekadanjega kanonika djakovačkoga, dobiva podporu u iznosu od 60 for učenik IV. raz. Mirko Lebanović.

Iz zaklade Ottilinger-Bedekovićeve uživa podporu godišnjih 210 for. Kornel Kostić, učenik III. razreda.

Iz zaklade Balline uživa podporu god. 63 for. Damjanović Svetozar, učenik VIII. razreda.

Ovogodišnje kamate zaklade pok. Ivana pl. Šipraka u iznosu od 30 for. podělilo je ovo kr. ravnateljstvo u sporazumljenju sa učiteljskim sborom Dragutinu Neumannu, učeniku V. razreda.

Od ovogodišnjih kamatah zaklade Lekić-Kanižlićeve podělilo je ovo ravnateljstvo sporazumno sa ovogradskim načelnikom, poglavitim g. Nikolom Živanovićem, podpore slědećim učenikom: Bèrniću Dragutinu iz VII. r. 15 for., Koleku Filipu i Stulhoferu Ivanu iz VI. r., svakomu po 10 for.; Puku Mirku iz V. r. 14 for., Stulhoferu Dragutinu, Rifferu Gustavu i Vigandu Dragutinu iz IV. r., svakomu po 10 for., Švajceru Dragutinu iz III. r. 20. for., Miloševiću Milanu iz I. r. 10 for. i napokon Sudareviću Franji iz I. razreda 15 for.

Ovogodišnje kamate zaklade Turkovićeve u iznosu od 4 for. 10 nov. podělilo je ravnateljstvo u dogovoru sa ovogradskim načelnikom, pogl. g. Nikolom Živanovićem, učeniku III. r. Benaku Věkoslavu, rodom Osěčaninu.

Podpore iz zakladah Lekić-Kanižlićeve i Turkovićeve izplaćene su u kovanom srebru.

b) Darovi. Knjige, kupljene godišnjom popreknjom od 60 for. za nabavu nadarbenih knjigah, dobili su kano nagrade ovi učenici: Lučić Dragutin iz VIII., Balić Ivan i Brnić Dragutin, iz VII., Marković Božidar i Rheberger Bernardo iz VI., Neumann Dragutin i Kokstein Oskar iz V., Glembay Julij, Eisner Dragutin, Matković Josip, Rill Josip i Stulhofer Dragutin iz IV. r., Stulhofer Dragutin i Švajcer Dragutin iz III., Schwarzmayer Antun, Gjurgjević Stěpan, Skendjić Maksim iz II., Andrić Antun, Marković Milan, Milošević Stěpan, Stieglmayer Franjo i Kobler Geiza iz I. razreda.

Posrědovanjem velečastnoga g. Franje Knitla, gornjogradskoga župnika i prisědnika preč. duh. stola, blagovizvolio je preuzvišeni gospod. biskup

Dr. Josip Juraj Štrossmayer pokloniti ovomu kr. ravnateljstvu stotinu iztisaka svojim troškom izdana děla „Sveti Ivan, biskup Trogirski i Kralj Koloman, Pěsan Ivana Kanavelióa“, da se porazděle med ovdašnju gimnazijalnu mladež, što je prema želji preuzvišenoga darovatelja i učinjeno. — Dar presvětloga gospodina grofa Pavla Pejačevića Podgoračkoga, sastojeći iz 10 iztisakah „Novoga rječnika hrvatskoga i njemačkoga“ od Ivana Filipovića, spomenut na ovom městu još u lanjskom izvěšću, porazděliti će se učenikom, kada se dělo dotiska.

Ovdašnji knjižar g. S. Salomon uručio je ovomu ravnateljstvu 5 knjigah, med kojimi je i rěčnik Filipovićev, i jednu malu zemaljsku kuglju, da tim po svojem uvidjenju nadari dobre učenike. Prama tomu je ovo ravnateljstvo sporazumno sa učiteljskim sborom poděliło te darove ovim učenikom; Paviću Mati i Jergoviću Franji iz IV., Anschau Josipu iz III., Friedu Antunu iz II., Vunderlichu Kolomanu i Matkoviću Mati iz I. razreda.

Sjajno uvezan „Pharus am Meere des Lebens“ od C Coutella, poklon odvětnič. perovodje blag. g. Maksa Kohna literarnim naobraženjem najnaprednijemu učeniku, poděljen je Ivanu Babiću iz VII. razreda.

Svim plemenitim darovateljem i podupirateljem ovoga zavoda izjavljuje ovo kr. ravnateljstvo u ime gimnazijske mladeži najtopliju zahvalnost.

K. Pregled učenikah školske godine 187¾.

Razred	Skolska god. 187²/₃: svega ih je primljeno i upisano	Skolska god. 187²/₃: do svèršetka ih je ostalo	Šolske godine 187³/₄: premešteno ih je iz nižega razreda	ostalo ih je o petovnjakah u istom razr.	došlo ih je od druguda	svega ih je primljeno i upisano: javnih	svega ih je primljeno i upisano: privatnih	ostavilo ih je školu tečajem godine	ostalo ih je do konca godine	Podpornikah	Školarine po 4 for. 20 kr. plaćeno u I. polećuu for.	Školarine po 4 for. 20 kr. plaćeno u II. polećuu for.	Primarine po 2 for. 10 nov. plaćeno je for.	Prama koncu lanjske godine bilo je ove godine učenikah više za	Prama koncu lanjske godine bilo je ove godine učenikah manje za
I.	47	40	—	6	39	45	—	2	43	3	84	71.4	77.7	3	—
II.	36	31	29	6	—	35	—	3	32	—	29,4	29.4	—	1	—
III.	38	36	20	2	1	23	—	1	22	3	21	16.8	2.1	—	14
IV.	24	21	29	1	1	31	—	3	28	7	46.2	42	—	7	—
V.	23	23	12	—	1	13	—	1	12	2	16.8	16.8	2.1	-	11
VI.	21	20	20	—	1	21	—	—	21	3	12.6	12.6	2.1	1	—
VII.	7	7	15	—	1	15	1	2	14	3	16.8	25.2	2.1	7	—
VIII.	15	10	7	—	—	7	—	—	7	1	4.2	4.2	—	—	3
Svega	211	188	132	15	44	190	1	12	179	22	231.	218.4	86.1	Svega za 9 učenikah manje	

Medju učenici, što ostadoše do konca godine, bilo je:

U razredu	Po věri: rimo-katolikah	gèrko-katolikah	gèrčko-iztočnih	evan-gelikah	izraje-lićanah	Po redu: I. reda s odlikom	I. reda	II. reda	III. reda	neizpita-nih	popravni-kah.
I.	30	—	11	—	2	5	31	—	5	—	2
II.	26	—	5	1	—	3	25	2	1	—	1
III.	17	—	3	—	2	2	16	—	—	—	4
IV.	25	—	2	—	1	5	21	1	—	—	1
V.	11	—	1	—	—	3	7	—	—	—	2
VI.	12	—	6	—	3	4	11	1	—	1	4
VII.	10	—	3	—	1	4	7	—	—	—	3
VIII.	2	—	4	—	1	2	4	—	—	—	1
svega	133	—	35	1	10	28	122	4	6	1	18

L. Poredanje učenikah po čudorednosti i napredku u naucih.

VIII. RAZRED.

1. **pl. Lučić Dragutin** iz Punitovacah.
2. **Springer Julio** iz Osěka.
3. Damjanović Svetozar iz Darde u Ugarskoj.
4. Ivošević Bogumil iz Pakraca.
5. Schmidt Vendelin iz Osěka.
6. Muačević Mladen iz Osěka.
7. Prodanović Jovan iz Osěka.

VII. RAZRED.

1. **Balić Ivan** iz Vukovara.
2. **Bérnić Dragutin** iz Vèrblja u Slavoniji.
3. **Brožan Dragutin** iz Osěka.
4. **Adamović Bela Čepinski** iz Čepina u Slovoniji.
5. Bujher Juraj iz Osěka.
6. Blagojević Josip iz Petrijevacah u Slavoniji.
7. Kohn Samuil iz Orahovice u Slav.
8. Stumpf Dragutin iz Osěka.
9. Uzelac Milorad iz Borove u Slav.
10. Krachler Petar iz Osěka.
11. Lužinski Vojin iz Osěka.
12. Eichenberger Marko iz Podgorača u Slavoniji.
13. Gross Hinko iz Osěka.
14. Savić Gjuro iz Osieka.

VI. RAZRED.

1. **Marković Božidar** iz Osěka.
2. **Rehberger Bernhardo** iz Orahovice u Slavoniji.
3, **Pletz Antun** iz Vukovara u Slav.
4. **Užarerić Matija** iz Osěka.
5. Spitzer Hugo iz Osěka.
6. Vallo Stěpan iz Osěka.
7. Šević Jovan iz Novogsada u Ugarskoj.
8. Stuhlhofer Ivan iz Osěka.
9. Kohn Isidor iz Osěka.
10. Eichenbaum Josip iz Našicah u Slav.
11. Kolek Filip iz Broda u Slavoniii.
12. Stojanović Pavao iz Osěka.
13. Jezdimirović Stěpan iz Dalja u Slav
14. Aumann Franjo iz Iloka u Slav.
15. Petrović Sava iz Osěka.
16. Gettvert Andrija iz Čepina u Slav.
17. Stiegler Mirko iz Osěka.
18 Žetić Pavao iz Osěka.
19. Kostović Milan iz Borjada u Ugarskoj.
20. Dragosavac Petar iz Karlovca u Hèrvatskoj.

Radi bolesti neizpitan:

21. Kulčar Gustav iz Bizovca.

V. RAZRED.

1. **Neumánn Dragutin** iz Valpova.
2. **Kockstein Oskar** iz Varaždina.
3. **Puk Mirko** iz Ladislavacah u Slavoniji
4. Fragner Josip iz Osěka.
5. Hegedušević Nikola iz Osěka.
6. Kallivoda Stěpan iz Osěka.
7. Sudarević Josip iz Djakova.
8. Zimmer Dragutin iz Osěka.
9. Schissl Viktor iz Osěka.
10. Jeremić Ivan iz Osěka.
11. Kovačević Antun iz Osěka.
12. Dragolić Maıtin iz Osěka.

IV. RAZRED.

1. **Glembay Gyula** iz Čepina.
2. **Eisner Dragutin** iz Osěka.
3. **Matković Josip** iz Osěka.
4. **Rill Josip** iz Vukovara.
5. **Stulhofer Dragutin** iz Osěka.
6. Pavić Mato iz Djakova.
7. Jergović Franjo iz Vèrbice.
8. Piringer Milan iz Djakova.
9. Kathrein Stěpan iz Vukovara.
10. Pestelić Ivan iz Valpova.
11. Jančiković Ivan iz Broda.
12. Pišl Skender iz Djakova.
13. Lebanović Mirko iz Djakova.
14. Hankonyi Ernesto iz Feričanacah.
15. Mergenthaler Ferđo iz Osěka.
16. Popović Petar iz Borove.
17. Oršolić Skender iz Županje.
18. Šunić Skender iz Djakova.
19. Vigand Dragutin iz Koritne.
20. Dundjerović Stěpan iz Djakova.
21. Riffer Gustav iz Osěka.
22. Piperger Josip iz Požege.
23. Černy Ladislav iz Osěka.
24. Čarić Julije iz Slatine.

25. Pesić Marko iz Osěka.
26. Milić Ferdo iz Nuštra.
27. Bunjik Mijo iz Djakova.
28. Aron Antun iz Osěka.

III. RAZRED.

1. **Stulhofer Dragutin** iz Osěka.
2. **Schveitzer Dragutin** iz Szent-Mikloša u Ugarskoj.
3. Anschau Josip iz Osěka.
4. Kostić Kornel iz Osěka.
5. Obersohn Mavro iz Rétfale.
6. Dragolić Josip iz Osěka.
7. Martinović Ivan iz Osěka.
8. Benak Věkoslav iz Osěka.
9. Kolarić Ivan iz Osěka.
10. Weiss Jonas iz Dalja.
11. Stojaković Ivan iz Novoga Sada.
12. Pesić Gjuro iz Osěka.
13. Anet Edvin iz Osěka.
14. Mišić Lazo iz Osěka.
15. Kallivoda Franjo iz Osěka.
16. Marjanović Luka iz Kotymara u Ugarskoj.
17. Angjelić Stěpan iz Gorjanah.
18. Gross Hugo iz Osěka.
19. Horvat Vladoje iz Andrijevacah.
20. Šunić Ignjat iz Djakova.
21. Vojvodić Juraj iz Osěka.
22. Filakovac Věkoslav iz Osěka.

II. RAZRED.

1. **Švarcmajer Antun** iz Djakova.
2. **Gjurgjević Stěpan** iz Vemenda u Ugarskoj.
3. **Skendžić Maksim** iz Čepina.
4. Fried Antun iz Osěka.
5. Lehman Mirko iz Osěka.
6. Meiksner Franjo iz Osěka.
7. Mušić Edmund iz Vinkovacah.
8. Buljan Milan iz Valpova.
9. Pavić Dragutin iz Djakova.
10. Novak Otokar iz Osěka.
11. Cordier Mirko iz Osěka.
12. Kurz Franjo iz Iloka.
13. Albert Rok iz Osěka.
14. Mergenthaler Žiga iz Osěka.
15. Vilfan Edmund iz Vrbovskoga u Hrvatskoj.
16. Damaška Antun iz Nove Gradiške.
17. Hrabal Stěpan iz Osěka.
18. Dugački Pavao iz Osěka.
19. Katinčić Adolf iz Vukovara.
20. Strajnić Miloš iz Osěka.
21. Kajdi Mirko iz Osěka.
22. Heller Josip iz Osěka.
23. Košćak Viktor iz Bonyhada u Ugarskoj.
24. Špoljarić Josip iz Osěka.
25. Posavac Tomo iz Osěka.
26. Bunjik Stěpan iz Djakova.
27. Križan Petar iz Osěka.
28. Habel Stěpan iz Osěka.
29. Apoštol Deziderij iz Darocza u Ugarskoj.
30. Raucher Florijan iz Osěka.
31. Janković Jovan iz Osěka.
32. Strajnić Stěpan iz Osěka.

I. RAZRED.

1. **Andrić Antun** iz Vukovara.
2. **Marković Milan** iz Osěka.
3. **Milošević Stěpan** iz Iloka.
4. **Štiegelmajer Franjo** iz Osěka.
5. **Kobler Gejza** iz Osěka.
6. Nikolajević Miloš iz Rume.
7. Matković Mato iz Osěka.
8. Wunderlich Koloman iz Osěka.
9. Gjelatović Pavo iz Gorjanah u Slavoniji.
10. Mihalović Josip iz Orahovice u Slavoniji.
11. Felingštein Feliks iz Djakova.
12. Sukić Mato iz Osěka.
13. Klasanović Andrija iz Iloka.
14. Fišer Mato iz Bizovca u Slav.
15. Sudarević Franjo iz Osěka.
16. Sommer Marko iz Djakova.
17. Polzer Dragutin iz Osěka.
18. Cordier Ivan iz Osěka.
19. Bogdanović Lazar iz Osěka.
20. Heinisch Franjo iz Osěka.
21. Ebrić Josip iz Osěka.
22. Agjić Vojtěh iz Iloka.
23. Popović Milan iz Bobote u Slav.
24. Muravić Ivan iz Osěka.
25. Šimoković Luka iz Osěka.
26. Orhel Vatroslav iz Osěka.
27. Rayman Dragutin iz Osěka.
28. Mitrović Jovan iz Osěka.
29. Apoštolović Antun iz Osěka.
30. Čepinac Milan iz Osěka.
31. Slěpčević Antun iz Tomašanacah u Slavoniji.
32. Kaisenberger Věkoslav iz Osěka.
33. Krasnik Franjo iz Osěka.
34. Benak Danko iz Vučina u Slav.
35. Gottwald Stěpan iz Osěka.
36. Flačer Juraj iz Osěka.
37. Štark Jakov iz Tovarnika u Slav.
38. Senić Gjorgje iz Osěka.
39. Stejskal Vatroslav iz Valpova.
40. Ladenhauser Rudolfo iz Slatine u Slavoniji.
41. Radotić Gjoko iz Terezovca u Slavoniji.
42. Senić Stěpan iz Osěka.
43. Radotić Emil iz Dalja u Slav.

M. Konačne věsti.

Školska će godina 187⁴/₅. započeti zazivanjem Duha svetoga dne 2. listopada 1874.

Učenici, koji budu želili, da se u gimnaziju prime, imati će se dne 29. i 30. rujna prije podne upisati kod ovoga ravnateljstva.

Učenici, koji se upišu za pèrvi put na ovoj gimnaziji, imati će sobom doněti kèrstni ili rodni list za dokaz, da su devetu godinu dovèršili i platili 2 for. 10 n. primarine, a 50 nov. prineska za učeničku knjižnicu.

Ravnateljstvo kr. gimnazije.

